

KÁOSZELMÉLET

ROBERT P. MURPHY

KÁOSZELMÉLET

KÉT ESSZÉ AZ ANARCHO-KAPITALIZMUSRÓL

A FORDÍTÁS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ MŰ

Chaos Theory, Second Edition

(Ludwig von Mises Institute., Auburn, Alabama, 2002)

Első kiadás, Budapest, 2023.

Fordította & a borítót és a kötetet tervezte:
Táborszki Bálint

A kötetben használt betűtípusok:
MONTERRAT & Sorts Mill Goudy

Ez az alkotás a Creative Commons Nevezd meg! 4.0
Nemzetközi licenc alá tartozik.
A licenc megtekintéséhez látogass el a
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> oldalra.

TARTALOMJEGYZÉK

MAGÁNJOG 9

I. Szerződés	12
Szakértelem.....	17
Gyilkosság.....	18
A nyereségesség a szabvány	20
II. Biztosítás	22
III. Börtön	26
IV. Kétélyek	31
“Mi van azzal, akinek nincs biztosítása?”	32
Háborúzó ügynökségek.....	36
“Nem fogja átvenni a maffia a hatalmat?”	38
“A biztosítótársaságaitok az állammá válnának!”	40
Gyermekek.....	43
Ingatlan-nyilvántartás.....	47
Végtelen regresszió.....	50
“Hogyan jutunk oda?”	55
Jogi pozitívizmus?	60
V. Alkalmazások	64
Termékbiztonság.....	65
Szakmai engedélyezés.....	70
Fegyverszabályozás	73
Veszélyes bűnözők	79
VI. Konklúzió.....	84

MAGÁNVÉDELEM	86
I. Biztosítás	88
II. Finanszírozás.....	94
Potyautasok	100
Állami vs. magán katonai kiadások.....	107
III. Gazdasági kalkuláció	III
IV. Magán- és állami védelem.....	116
Magánvédelem.....	120
Almát a körtével.....	123
Szakértelem.....	124
Hírszerzés	125
Győzni vagy meghalni.....	128
Nukleáris fegyverek	131
V. A történelem tanulságai.....	136

MAGÁNJOG

Senki sem kérdőjelezi meg, hogy a jogrendszer az a területe a társadalomnak, amelyet állítólag az államnak kellene biztosítania.¹ Még a laissez-faire olyan bajnokai is, mint Milton Friedman és Ludwig von Mises, úgy vélték, hogy lennie kell egy államnak a magántulajdon védelmére és a “játékszabályok” meghatározására.

---

¹ Ez az esszé három cikken alapul, amelyek eredetileg az anti-state.com-on jelentek meg.

Érveik azonban magának a jognak a szükségességére összpontosítottak. Egyszerűen feltételezték, hogy a piac képtelen a tulajdonjogok meghatározására és védelmére. Tévedtek.

Ebben az esszében amellet érvelek, hogy az állam felszámolása *nem* vezet törvénytelen káoszhoz. Önkéntes intézmények fognak kialakulni, amelyek hatékonyan és békésen² oldják meg a mindennapi életben felmerülő vitákat. A piaci jog nemcsak *hatékonyabb*, de *igazságosabb* is lesz, mint az állami alternatíva.

Ahogy a jobboldali háborús héják azt az orwelli gondolatot vallják, hogy A Háború: Béke, úgy a baloldali egalitáriusok azt hiszik,

---

² Pontosabban, a vitákat *viszonylag* békésen fogják kezelni; esetenként szükség lehet erőszakra. Bár a piaci anarchizmus tehát nem pacifizmus, megjegyezzük, hogy a valódi pacifizmusnak - az erőszak elutasításának - az előfeltétele az anarchizmus, mivel minden állami cselekvés az erőszakon (vagy annak fenyegetésén) alapul.

hogy A Rabszolgaság: Szabadság.³ A háborús héják végtelen háborút folytatnak a háború megszüntetéséért, míg a szociáldemokraták tömeges lopást - vagy ahogy ők nevezik, “adózást” - folytatnak a bűnözés felszámolása érdekében.

Itt az ideje, hogy felhagyjunk az efféle szörnyű paradoxonokkal. Nem kellett király ahhoz, hogy nyelv, pénz vagy tudomány szülessen, és nem kell állam ahhoz, hogy igazságos jogrendszer szülessen.

---

³ Az eredetiben: “A SZABADSÁG SZOLGASÁG”. George Orwell, 1984 (New York: Signet Classics, 1984), 7. oldal.

I. SZERZŐDÉS

Először is, el kell hagynunk az “ország törvényének” mitikus gondolatát. Nem kell, hogy egyetlen, mindenkire kötelező törvény legyen. Mellesleg ilyen rendszer soha nem is létezett. Mind az ötven tagállamban más és más a törvény, és az egyes országok jogrendszerei között még nagyobb a különbség. Mégis minden gond nélkül éljük mindennapi életünket, sőt, még más országokat is meglátogatunk és üzletelünk velük.

Egy tisztán szabad társadalomban⁴ minden cselekedet *szereződés* tárgya lenne. Például jelenleg bűncselekmény a lopás, mert a

---

⁴ A *szabad* társadalom olyan társadalom, amelyben a tulajdonjogokat (általában) tiszteletben tartják. Tehát az államnak, azaz egy olyan intézménynek a létezése, amely erőszakkal a tulajdonjogok fölé helyezi magát, kizárja a *szabadságot*, ahogyan a fogalmat használni fogjuk.

törvényhozás ezt mondja ki. Egy leendő munkaadó tudja, hogy ha lopok a cégétől, értesítheti az államot, ami pedig megbüntet.

Azonban egy állam nélküli társadalomban nem lenne törvényhozás, nem lennének állami bíróságok vagy állami rendőrség. Ennek ellenére a munkaadók továbbra is szeretnének némi védelmet az alkalmazottaik által elkövetett lopásokkal szemben.

Ezért mielőtt felvennének egy jelentkezőt, a munkaadó aláíratna vele egy olyan dokumentumot⁵, amely a következő záradékokat tartalmazza: “Ígérem, hogy nem lopok az

---

⁵ Sietek megjegyezni, hogy az általam leírt piaci jogrendszer nem teljesen egyezik néhány más anarcho-kapitalista író elképzelésével. Ők úgy vélik, hogy a tulajdonjogok “igazságos” rendszere axiomatikusan levezethető, és hogy az objektíven érvényes jogot a magánvállalkozások fedezik majd fel és érvényesítik. Ehhez kiváló bevezetést találunk Linda és Morris Tannehill, *The Market for Liberty* (New York: Laissez-Faire Books, 1984); valamint Murray N. Rothbard, *For a New Liberty* (New York: Collier, 1978) című könyvében.

XY cégtől. Ha rajtakapnak lopáson, *ahogy az megállapításra kerül X Választottbírósági Ügynökség által*, akkor vállalom, hogy megfizetem az X Ügynökség által megfelelőnek ítélt kártérítést.”

Azonnal látunk is két dolgot ebben a szerződésben. Először is, teljesen önkéntes; a munkavállaló előzetesen tudomásul vette a kötelező “törvényeket”. Másodszor, az X Választottbírósági Ügynökség létezése biztosítja a tisztességességet és objektivitást minden vitás esetben.

Hogy ezt lássuk, tegyük fel, hogy nem így van. Tegyük fel, hogy egy nagyvállalat megvesztegette az X Ügynökség választottbíróit, így a lusta dolgozókat (akiket amúgy is ki akartak rúgni) a munkaadók (hamisan) sikasztással vádolták meg, az X Ügynökség pedig minden alkalommal “bűnösnek” ítélte őket. Ezzel a csellel a nagyvállalat több ezer dollárt tudott kicsalni a rossz dolgozóitól, mielőtt elbocsátotta volna őket. És mivel a

szerencsétlen alkalmazottak előzetesen beleegyeztek abba, hogy betartják a választottbíró-sági ítéletet, nem tehetek ellene semmit⁶.

De ha jobban belegondolunk, könnyen belátható, hogy ez a viselkedés ostobaság lenne. Attól, hogy egy választottbíró-sági ügynökség egy bizonyos módon döntött, még nem fog *mindenki* egyetérteni vele, ahogyan az emberek az *állami* bírók felháborító bírósági döntéseire is panaszkodnak. A sajtó felkapná a tisztességtelen döntéseket, az pedig emberek elveszítenék az X Ügynökség döntéseinek objektivitásába vetett hitüket. A potenciális alkalmazottak kétszer is meg-gondolnák, hogy a nagyvállalatnak dolgoz-zanak-e, amíg az megköveteli (a munkaszer-ződésekben), hogy az emberek a gyanús X Ügynökség ítéletének vessék alá magukat.

---

⁶ A választottbíró-sági eljárás tartalmazhatna egy fellebbezési eljárást is, de akkor a nagy cég *ezeket* a bírókat is megvesztegethetné.

Más cégek más, jobb hírű választottbírói irodákat vennének igénybe, és a munkavállalók hozzájuk özönlenének. A korrupt nagyvállalat és az X Választottbírói Ügy-nökség egyhamar hatalmas pénzügyi csapást szenvedne el viselkedésük miatt.

A piaci anarchiában a társadalmi érintkezés *minden* aspektusát önkéntes szerződések “szabályoznák”. Az erre szakosodott cégek valószínűleg szabványosított formanyomtatványokat biztosítanak, hogy ne kelljen minden alkalommal új szerződéseket írni, amikor az emberek üzletet kötnek. Ha például egy vásárló részletre vásárolna valamit, a bolt valószínűleg aláíratna vele egy olyan nyomtatványt, amelyen valami ilyesmi állna: “Elfogadom az ABC ügyvédi iroda által kiadott, 2002-es Általános Halasztott Fizesési Eljárás rendelkezéseit”.

Szakértelem

Ebben a rendszerben jogi szakértők alkotnák meg az “ország törvényeit”, *nem pedig* korrupt és alkalmatlan politikusok. És ezeket a szakértőket nyílt versenyben választanák ki, minden rivális versenytársukkal szemben. Jelenleg is lehet vásárolni “végleges” szerkesztési útmutatókat a szakdolgozatók megírásához, vagy angol nyelvi szótárakat. Nem kell az államnak kijelölnie a “szakértőket” ezeken a területeken. Ugyanígy lenne ez a magánjogi szerződések esetében is. Mindenki ismeri a nyelvtani “szabályokat”, ahogyan azt is mindenki tudná, hogy mi a “legális” és mi nem.

Gyilkosság

Természetesen minden szerződéses kapcsolat egyik legalapvetőbb kikötése - akár egy bevásárlóközpontba lépünk be, akár egy szomszédsági szövetkezetben élünk - a gyilkosság szigorú tiltása lenne. Más szóval *minden* ilyen típusú szerződésben lenne egy záradék, amely kimondja: “Ha bűnösnek találunk gyilkosságban, vállalom, hogy fizetek az elhunyt hagyatékának Y millió dollárt”. Természetesen senki sem *írna alá* ilyen szerződést, hacsak nem lenne biztos abban, hogy a bűnösségét vagy ártatlanságát megállapító peres eljárás során erélyesen érvényesül az ártatlanság vélelmének elve; senki sem szeretné, ha olyan gyilkosságban találnák bűnösnek, amelyet nem ő követett el. Másrészt

azonban úgy kell kialakítani az eljárásokat, hogy még mindig jó esély legyen arra, hogy a *bűnösöket* valóban elítélik, hiszen az emberek nem akarnak olyan bevásárlóközpontokban vásárolni, ahol a gyilkosság büntetlenül marad.

És mivel *minden* ilyen jellegű szerződés (kivéve esetleg a nagyon excentrikus, veszélyes életet kedvelő emberek által látogatott területeken) tartalmazna ilyen záradékot, azt lehetne mondani, hogy a “gyilkosság illegális” az egész anarchista társadalomban, még akkor is, ha a bizonyítási szabályok és a büntetések területenként eltérőek lehetnek. De ez nem különbözik a mi *jelenlegi* rendszerünktől,⁷ és senki sem vonja kétségbe, hogy a “gyilkosság illegális” a jelenlegi Egyesült Államokban.

---

⁷ Például csak néhány államban létezik halálbüntetés.

A nyereségesség a szabvány

Ennek a rendszernek az a szépsége, hogy mindenki egymással versengő kívánságait figyelembe veszi. A piac mindennap megoldja ezt a problémát, más áruk és szolgáltatások esetén. A vásárlók számára például nagyon kényelmes lenne, ha egy csemegeüzlet a nap huszonnégy órájában nyitva lenne. Másrészt viszont az ilyen hosszú műszakok nagyon fárasztóak lennének a *dolgozói* számára. A nyereség és veszteség piaci rendszere tehát meghatározza a “helyes” nyitvatartási időt.

Ugyanígy fentebb láttuk, miként határoznák meg a bizonyítási szabályokat egy magánjogi rendszerben. Mivel az emberek szerződéses alapon alávetnék magukat egy bizonyos választottbíróvási ügynökség döntéseinek, az ügynökségnek az alperesekkel szembeni objektivitás és méltányosság hírnevére lenne szüksége. Másfelől azonban az üzletek, cégek, bérautók stb. tulajdonosai lopás esetén valamilyen módon kártérítést szeretnének kapni, így a választottbíróvási ügynökségek nem lehetnének *túlságosan* engedékenyek. Ahogyan egy üzlet nyitvatartási idejét, úgy a jogi eljárásokat is a nyereség és veszteség tesztje döntené el. Talán lenne esküdtszék, talán nem. Ezt nem tudjuk előre megjósolni, mint ahogy azt sem tudjuk *a priori* megmondani, hogy hány triciklit “kellene” gyártani idén; hagyjuk, hogy a piac gondoskodjon róla, automatikusan.

II. BIZTOSÍTÁS

A fent leírt szerződéses rendszer látszólag jól működik, egy kínzó problémát kivéve: hogyan engedhetik meg az emberek, hogy *kifizessék* ezeket a felháborító bírságokat? Persze, valaki aláírhat egy papírt, amelyben vállalja, hogy ha lopáson kapják, megfizeti a munkáltatójának a kártérítést. De tegyük fel, hogy mégis lop, a döntőbírság bűnösnek találja, viszont nincs pénze. Akkor mi lesz?

Nos, hogyan működik a jelenlegi autós kártérítési rendszerünk? Jelenleg, ha elütök valakit, komoly büntetést kell fizetnem. Vagyis pontosabban a *biztosítótársaságnak* kell fizetnie.

Ugyanígy lenne ez az általam leírt rendszerben az összes vétséggel és bűncselekménnyel is. Egy biztosítótársaság a kezes (vagy társaláíró) szerepét töltené be az ügyfelei különböző cégekkel kötött szerződéseiben. Ahogyan egy bank szakértőket alkalmaz arra, hogy a betétesek pénzét hatékonyan ossza el a hitelfelvevők között, ugyanígy a biztosítótársaság szakértői is megállapítanák egy adott ügyfél kockázatát (azaz annak valószínűségét, hogy az illető lopással vagy gyilkossággal megszegi a szerződéseket), és annak megfelelő díjat számítanának fel. Így a többi cégnek nem kellene minden ügyfelüket és alkalmazottjukat szemmel tartania; a cégek egyetlen feladata az lenne, hogy ellenőrizzék, hogy mindenki, akivel üzletelnek, rendelkezik biztosítással egy jó hírű biztosítótársaságnál.

Ebben a rendszerben a bűncselekmény áldozatai mindig megkapják a pénzüket, még hozzá azonnal. (Ellentétben az állami rend-

szerrel, ahol az áldozatok általában nem kapnak semmit, kivéve azt az elégtételt, hogy a bűnözőt rács mögé dugják.) Ösztönzők készítenék az embereket felelősségteljes viselkedésre. Ahogy a felelőtlen sofőrök magasabb díjat fizetnek a gépjármű biztosításért, úgy a visszaeső bűnözőknek is magasabb díjat kellene fizetniük a szerződés biztosításukért.

És miért *érdekelne* a bűnöző hajlamú személyt a biztosítótársasága? Nos, ha nem fizetné tovább a biztosítási díjat, megszüntetnék a biztosítását. Mivel senki sem kezessékedne a szerződéses kötelezettségeiért, az ilyen személy nagyon rossz ügyfél vagy alkalmazott lenne. Az emberek nem alkalmaznák és nem engednék neki, hogy nézelődjön a porcelánboltban, mivel nem lenne lehetőség a jogorvoslatra, ha bármi “bűncselekményt” követne el. A társadalomban való boldogulás érdekében rendkívül hasznos, ha az ember fenntartja a biztosítását azzal, hogy mindig befizeti a díjakat. Ez pedig azt jelenti, hogy az embernek hatalmas érdeke

lenne tartózkodni a bűncselekményektől, hiszen így lehet alacsonyan tartani a díjakat.

Igaz, fantáziadúsnak tűnnek az efféle érvek. De semmivel sem erőltetettebbek, mint a modern hitelkártya-rendszer. Az emberek hatalmas hitelkereteket kapnak, néha csak egy űrlap kitöltésével, és rendkívül könnyű hitelkártyacsalást elkövetni. Egy tékozló felhalmozhat egy hatalmas tartozást, és egyszerűen megtagadhatja annak kifizetését, a legtöbb esetben mégsem történik ellene semmi fizikai megtorlás. A legtöbb ember azonban nem viselkedik ilyen felelőtlenül, mert nem akarja tönkretenni a hitelképességét. Ha mégis megteszik, akkor tudják, hogy örökre el lesznek vágva a kapitalista társadalom e csodálatos eszközétől.

III. BÖRTÖN

Eddig megállapítottuk, hogy az önkéntes, szerződéses jog rendszere elméletileg elképzelhető, és még egy önérdékű, de végső soron racionális emberek által lakott társadalomban is működne.

De mi a helyzet az igazán nehéz esetekkel? Mi a helyzet a javíthatatlan bankrablóval vagy az örült baltás gyilkossal? Bizonyára mindig lesznek olyan deviáns, antiszociális egyének, akik rosszindulatból vagy tudatlanságból figyelmen kívül hagyják az ösztönzőket, és bűncselekményeket követnek el. Hogyan kezelné a piaci anarchia rendszere az ilyen embereket?

Először is, ne feledjük, hogy bárhol is áll valaki egy tisztán libertárius⁸ társadalomban, az valaki tulajdonában van. Ez az útja annak, ahogyan a bűnözőkkel szemben erőszakot lehetne alkalmazni anélkül, hogy sérülnének a természetes jogaik.

Például egy mozi szerződésében⁹ szerepelhetne egy záradék: “Ha egy jó hírű [esetleg egy függelékben felsorolt] döntőbíróság bűnösnek ítél, akkor felmentem minden felelősség alól a mozi tulajdonosát, ha fegyveres

---

⁸ Ebben az összefüggésben a *libertárius* a “természetes” jogok tiszteletben tartását jelenti. A libertárius végső hitvallása a non-agresszió axiómája, nevezetesen, hogy jogtalan az erőszak kezdeményezése. Bár a piaci anarchia (ahogyan azt le fogom írni) nem a libertarianizmuson alapul, amellet fogok érvelni, hogy (nagyrészt) összhangban van ezzel a filozófiával. A kettő közötti eltérések véleményem szerint a libertárius álláspont gyenge pontjai.

⁹ Még ha nem is írnák alá szó szerint minden látogatáskor, hallgatólagosan elfogadottnak tekintnék a megállapodást.

biztonsági örökkel távolítanak el a tulajdonáról.”

Látjuk tehát, hogy egy teljesen önkéntes társadalomban nem ellentmondás, hogy erőszakot alkalmazzunk a szökevények elfogására. Az erőszak minden ilyen alkalmazását előzetesen maguk az alanyok engedélyezték volna.¹⁰

De hová vinnék ezeket a semmirekellőket, miután “őrizetbe” veszik őket? Speciális cégek alakulnának ki, amelyek a jelenlegi börtönök magas biztonságú megfelelőit kínálnák. A piaci anarchiában azonban a “börtönök” egymással versenyeznének *a bűnözők bevonzásáért*.

---

¹⁰ Természetesen, ha valaki egyszerűen megpróbálna behatolni egy másik tulajdonába, anélkül, hogy bármilyen szerződéses kötelezettséget vállalna, akkor a tulajdonosnak teljesen jogos lenne erőszakot alkalmazni az elhárítására. Bár ez egyoldalú rendelkezésnek tűnhet, minimum kodifikált és nyilvános szabály lenne. A későbbi szakaszok foglalkoznak majd a birtokhatárok kezdeti kijelölésének problémájával.

Gondoljunk bele: Egyetlen biztosítótársaság sem kezeskedne egy sorozatgyilkosért, ha a helyi könyvtárban jelentkezne állásra - ugyanakkor *foglalkoznának vele*, ha beleegyezne, hogy egy biztosított épületben éljen, szigorú ellenőrzés mellett. A biztosítótársaság gondoskodna arról, hogy az őt fogva tartó “börtön” jól működjön. Elvégre ha az illető megszökne és újra gyilkolna, a biztosítótársaságot vonnák felelősségre, mivel vállalja, hogy megtéríti az ügyfelei által elkövetett károkat.

Másrészt egy ilyen rendszerben nem lenne indokolatlan kegyetlenség a foglyokkal szemben. Bár nem lenne esélyük a szökésre (az állami börtönökkel ellentétben), nem is vernék őket szabadista örök. Ha mégis, akkor egyszerűen átmennének egy másik börtönbe, ahogyan az utazók is válhatnak szállodát, ha a személyzetet udvariatlannak tartják. Ismét, a biztosítótársaságot (amely egy erőszakos személyért kezeskedik) nem ér-

dekli, hogy az ügyfele *melyik* börtönt választja, mindaddig, amíg a biztosítócég megállapítja, hogy a börtön nem fogja engedni, hogy megszökjön az ügyfele.

IV. KÉTELYEK

Bár felületesen koherens és működőképes, a piaci jog javasolt rendszere minden bizonnyal szkepticizmust fog kiváltani az olvasókból. A tömörség érdekében kitérek néhány általános (és jogos) aggályra.¹¹

---

¹¹ E pontok közül sokat a Matt Lasley-vel, David Pinholsterrel, Chris Redwooddal, Stephen Carville-lal, Stephan Kinsellával és Dan Mahoneyval folytatott gyümölcsöző beszélgetések ihlettek. Az ellenvetések azonban nem feltétlenül tükrözik e gondolkodók nézeteit.

*“Mi van azzal,
akinek nincs biztosítása?”*

Ha egy személy nem rendelkezik biztosítással, akkor a többi embernek nem lenne garantált jogorvoslati lehetősége, ha az illető kárt okozna vagy ellopná a tulajdonukat. Az ilyen személyre ezért gyanakvással tekinté-
nének, és az emberek nem szívesen üzletel-
nének vele, kivéve a kisebb összegeket érintő, egyszeri ügyleteket. Valószínűleg nem kaphatna teljes munkaidős állást, banki kölcsönt vagy hitelkártyát. Sok lakó- és kereskedelmi terület valószínűleg megköve-

telné, hogy minden látogatónak legyen érvényes biztosítása, mielőtt egyáltalán beengednék.¹²

Tehát azt látjuk, hogy nagymértékben korlátozódnának a biztosítással nem rendelkezők lehetőségei, beleértve a mozgásszabadságukat is. Ugyanakkor az alapvető szerződéses biztosítások díjai, legalábbis a büntetlen előéletűek számára, meglehetősen

---

¹² Egy ilyen kijelentés a személyazonosító iratok és az ellenőrzőpontok borzalmait juttatja eszünkbe. Azonban nem szabad hagyni, hogy az állami visszaélések lejárássák az ingatlantulajdonosok jogos aggodalmait. Amint azt leginkább Hans-Hermann Hoppe állította, az egyének nem rendelkeznek eredendően “a mozgás szabadságával”. Ha a tulajdonosok korlátozni kívánják az útjaikon közlekedő embereket, ez teljes mértékben a jogukban áll. Másfelől egy kialakult anarchista társadalomban a vásárlók nem mutatnának személyi igazolványt minden alkalommal, amikor belépnek a legtöbb üzletbe, ahogy a mi jelenlegi társadalmunkban sem kötnek munkaszerződést minden alkalommal, amikor a szomszéd gyereket bérlik fel a fűnyírásra.

alacsonyak lennének.¹³ Tehát nem sokan járkálnának ilyen típusú biztosítás nélkül. Igaz, néhányan még mindig elkövetnének bűncselekményeket, és nem lenne biztosítójuk, amelyik kártérítést fizetne, de ilyen esetek bármilyen jogrendszerben előfordulnak.

Továbbá, ha valaki (biztosítás nélkül) *elkövetett* egy súlyos bűncselekményt, akkor épp úgy nyomozók üldöznék, ahogyan az ál-

---

¹³ Ismét, ebben a rendszerben mindenki kötne gyilkossági biztosítást, ahogy most a sebészek is kötnek orvosi felelősségbiztosítást; a biztosítótársaság vállalja, hogy kártérítést fizet az ügyfelei által megölt személyek családjának. Mivel annak a valószínűsége, hogy egy (büntetlen előéletű) személyt a következő évben gyilkosságért elítélnek, nagyon kicsi, a díja is kicsi lenne. Ha a társaság aktuáriusai úgy becsülik, hogy egy potenciális ügyfélnek, mondjuk, csak egy az egymillióhoz az esélye, hogy a következő évben gyilkosságot követ el, és a gyilkosságért járó szokásos kártérítés mondjuk 10 millió dollár, akkor a társaságnak csak nagyjából 10 dollárt kellene fizetnie évente ahhoz, hogy nullszaldós legyen.

lami rendszerben is. És ha ezek a (sokkal hatékonyabb) magánnyomozók bármikor rátalálnának egy normális ingatlanon, teljes jogukban állna letartóztatni őt¹⁴.

---

¹⁴ Amint azt a III. szakaszban kifejtettük, a legtöbb ingatlan rendelkezne egy olyan záradékkal, amelyben minden vendég *beleegyezik*, hogy letartóztatásnak veti alá magát, ha a vendégeket egy jó hírű döntőbírótság “körözi”.

Háborúzó ügynökségek

A kritikusok gyakran azzal utasítják el a magánjogot, hogy a végrehajtó szervek közötti viták összecsapáshoz vezetnének - holott ez az államok között állandóan megtörténik! Valójában a piaci anarchiában sokkal nagyobbak lennének a viták békés rendezésére irányuló ösztönzők, mint a jelenlegi rendszerben. A harc *nagyon drága*, és a magáncégek sokkal jobban vigyáznak a saját vagyonukra, mint az állami tisztviselők az alattvalóik életére és vagyonára.

Mindenesetre azokat, akik “háborút” folytatnak egy szabad társadalomban, ugyanúgy kezelnék, mint bármely más gyilkost. Az állami katonákkal ellentétben a magánzsoldosok nem kapnának különleges kiváltságokat arra, hogy elnézett erőszakot alkalmazzanak. A törvényt *értelmező* ügynökségek nem ugyanazok lennének, mint a törvényt *végrehajtó* cégek. Nincs okunk aggodni a magán végrehajtó ügynökségek¹⁵ közötti csatározások miatt, mint ahogyan az állami hadsereg és a haditengerészet közötti csatározások miatt sincs.

---

¹⁵ Ez az állítás nem érvényes azokra a magánjogi rendszerekre (amelyeket más anarcho-kapitalisták dolgoztak ki), amelyekben az ügynökségek egyoldalúan büntetik azokat, akik kárt okoznak az ügyfeleknek. Egy ilyen rendszerben egy monopólium hiánya *egy másik* elméleti problémát vetne fel a magánjogi védelmi ügynökségek hívei számára. Azonban még itt is óriásiak az ösztönzők a jogos viták békés rendezésére.

*“Nem fogja átvenni
a maffia a hatalmat?”*

Paradox, hogy a szervezett bűnözői családok uralmától való félelem miatt az emberek az államot támogatják, amely az emberi történelem legnagyobb “szervezett” bűnözői társulása. Még ha igaz is lenne, hogy a piaci anarchia alatt az embereknek védelmi pénzt kellett fizetniük, és időnként eltennék őket láb alól, ez csepp a tengerben az államok által okozott adóztatáshoz és háborús halálesetekhez képest.

De még ezzel is túl sok engedélyt teszünk. A maffia ugyanis az *államtól* nyeri erejét, nem pedig a szabad piactól. A szervezett bűnözéssel hagyományosan összefüggésbe hozott összes üzletágat - szerencsejáték, prostitúció, uzoráskodás, drogkereskedelem - az

állam tiltja vagy erősen szabályozza.¹⁶ A piaci anarchiában az igazi profik kiszorítanák az ilyen gátlástalan versenytársakat.

---

¹⁶ A maffiát a szakszervezetek is erősítik, amelyek (modern formájukban) a legkevésbé sem önkéntes szervezetek.

*“A biztosítótársaságaitok
az állammá válnának!”*

Éppen ellenkezőleg, a jogi szolgáltatásokat nyújtó magáncégek a piaci anarchiában sokkal kevesebb hatalommal rendelkeznek, mint amennyivel az állam jelenleg rendelkezik. A legnyilvánvalóbb, hogy nem lenne hatalmuk megadóztatni vagy monopolizálni a “szolgáltatásukat”. Ha egy adott biztosítótársaság vonakodna kifizetni a jogos követeléseket, ez gyorsan kitudódna, és

az emberek ezt figyelembe vennék, amikor e rossz hírű cég ügyfeleivel üzletelnének.¹⁷

Az a félelem, hogy (a piaci anarchiában) magánszemélyek lépnének a politikusok helyébe, figyelmen kívül hagyja az állami bajok valódi okait. A feudális uralkodókkal ellentétben a demokratikus uralkodók valójában nem *birtokolják* az irányításuk alatt álló erőforrásokat (beleértve az emberi erőforrásokat is). Ráadásul uralmuk (és így ezen erőforrások feletti hatalmuk) időtartama nagyon bizonytalan. Ezen okok miatt a politikusok és más kormányzati alkalmazottak

---

¹⁷ Igaz lehet, hogy jelenleg a biztosítótársaságok bürokratikusak és hatalmaskodóak. De úgy gondolom, hogy ez inkább az *állami* jogrendszerrel való szoros kapcsolatukhoz, mintsem a természetükhöz mint olyanhoz köthető. Igen, a biztosítók nem szeretnek kártérítést fizetni, de az emberek sem szeretnek mindennap munkába járni. Ez nem jelenti azt, hogy a szabad munkaerőpiac nem egy életképes rendszer; ha az emberek lusták, akkor kirúgják őket. Ha pedig egy biztosító nem fizeti ki a kárigényeket, akkor előbb-utóbb tönkremegy.

nem fordítanak nagy gondot a joghatóságuk alá tartozó tulajdon (piaci) értékének megőrzésére. Egy magáncég részvényeseinek azonban a legnagyobb mértékben az érdeke, hogy a személyzetet és az irányelveket úgy válasszák meg, hogy maximalizálják a cég nyereségességét.

Az állam minden szörnyűsége - a kegyetlen adóztatás, a rendőri brutalitás, a totális háború - nemcsak szörnyű, hanem súlyosan *hatékonytalan* is. Az anarchista biztosítási és jogi cégek számára soha nem lenne nyereséges az államok által gyakorolt politikákat utánozni.¹⁸

---

¹⁸ Az érv kedvéért tegyük fel (meglehetősen valószínűtlenül), hogy mindenki beleegyezett abba, hogy eladja a földjét egyetlen személynek, aki aztán az egész lakosság földesura lett, és hogy a bérleti szerződés részeként mindenki beleegyezett abba, hogy a földesúrnak adja a jogot a jövedelmek “megadóztatására”. Ez a földesúr még ebben az esetben sem emelné az adókulcsot a “Laffer-pont”, azaz a bevételeket maximalizáló pont fölé. Mivel azonban a modern államot nem-pénzbeli motívumok befolyásolják, még ezt az ésszerű szabályt sem tartja be.

Gyermekek

A gyermekek kérdése az egyik legnehezebb. Első lépésként jegyezzük meg, hogy az aggódó szülők nyilvánvalóan csak olyan iskolákba iratnák be őket, és olyan lakásokban vagy lakóparkokban élnének, ahol a személyzet számára a gyermekeik védelme a legfontosabb.

Ezen túlmenően a szülői gyermekbántalmazás és elhanyagolás alapvető "tilalmait" rögzíteni lehetne a házassági szerződésben.

Bármilyen romantikával is jár, a házasság végső soron két ember közötti partnerség, és a körültekintő párok hivatalosan is rögzítik ezt a megállapodást, annak minden előnyével és kötelezettségével együtt. Mielőtt például egy nő feladná a karrierjét, hogy a férfi gyermekeit nevelje, válás (azaz az élettársi kapcsolat felbontása) esetére pénzügyi biztosítékot kérhet. Ugyanígy a házassági szerződésekben egy általános záradék meghatározhatná és pontosíthatná a gyermekekkel való helytelen bánásmód szankcióit¹⁹.

Egy másik megfontolandó szempont az örökbefogadás megnövekedett szerepe egy szabad társadalomban. Bármennyire is megdöbbenően hangzik az érzékeny modern fül számára, létezne egy teljesen működő “baba-piac”, ahol eladnák a szülői kiváltságokat a

---

¹⁹ Ez az eszköz természetesen csak akkor működik, ha legalább az egyik partner aggódik a leendő gyermekek jólétéért. Ez azonban a legtöbb esetben elegendő lehet, mivel bizonyára nagyon kevés pár álmodik arról, hogy bántalmazó szülőkké váljon.

legtöbbet ajánlók számára.²⁰ Bár látszólag durvának tűnik, egy ilyen piac minden bizonnyal csökkentené a gyermekbántalmazást. Elvégre valószínűleg a bántalmazó vagy hanyag szülők azok, akik a legnagyobb valószínűséggel felajánlják gyermekeiket örökbefogadásra, ha a szerető pároknak megengedik, hogy busásan megfizessék őket érte.²¹

---

²⁰ Szándékosan kerülgetem azt a kérdést, hogy a szülők jogilag “birtokolják-e” gyermekeiket. Mindaddig, amíg a gyermek önként a szüleivel marad, amíg “az ő kenyerüket eszi”, a szülők természetesen bármilyen szabályt felállíthatnak, amit csak akarnak. Az egyetlen probléma akkor merül fel, ha a gyermek elszökik, és nem akar visszatérni. Én személy szerint szimpatizálok azzal az elképzeléssel, hogy amíg a gyermek el tudja tartani magát, addig a szülők nem kényszeríthetik a gyermeket arra, hogy hazatérjen.

²¹ Ezek az önkéntes megoldások sokkal jobbak lennének, mint az állami megközelítés, amelyben a rosszul tájékozott és gyakran önelégült “szociális munkások” szétszakítják a családokat, és a gyermekeket a szörnyűséges intézményi gondozásba vagy nevelőszülőkhöz helyezik.

Az abortusz ellentmondásos kérdését, csakúgy, mint a magánjogi rendszer más konfliktusait, a versengő cégek úgy kezelnék, hogy az ügyfelek kívánságainak legjobban megfelelő politikát alakítanának ki. Azok az emberek, akiket kellőképpen elborzaszt a gyakorlat, létrehozhatnának egy zárt közösséget, amelyben minden lakó vállalná, hogy tartózkodik az abortusztól, és feljelenti azt, akit rajtakapnak az abortusz végrehajtásán.²²

---

²² Ez természetesen nem akadályozna meg másokat abban, hogy olyan közösséget alkossanak, amelyben az abortusz legális lenne.

Ingatlan-nyilvántartás

A piaci anarchiában ki határozná meg a tulajdonjogokat? Milyen garanciákat kap valaki, aki átadja a pénzt egy ház megvásárlására?

Ez egy összetett kérdés, és nem fogok tudni konkrétumokat mondani, mivel a tényleges piaci megoldás az eset körülményeitől függne, és az egész közösség (nálam jóval nagyobb) jogi szakértelmére támaszkodna.²³ Tehetek azonban néhány általános megjegyzést.

---

²³ Álláspontom talán csúsztatásnak tűnik, de képzeljük el, hogy egy kubai közgazdász azt tanácsolja Castrónak, hogy törölje el a szocializmust, és engedje meg a szabad piac kialakulását. Vajon a közgazdásznak előre meg kell-e jósolnia, hogy hány bevásárlóközpont fog létesülni, ha követik a javaslatát?

Bármilyen absztrakt vagy metafizikai természetű is legyen (ha van ilyen) a magántulajdon jogelmélete, a nyilvános *tulajdonjog* célja meglehetősen utilitárius; szükséges ahhoz, hogy az egyének hatékonyan tervezhessék és összehangolhassák az egymással való kapcsolataikat. Szakosodott cégek (talán a választottbírói hivataloktól elkülönülve) vezetnék a tulajdoni lapok nyilvántartását, akár egy adott területre, akár egyének egy csoportjára vonatkozóan. A tulajdonjogok nyilvántartása valószínűleg ilyen cégek bonyolult, hierarchikus hálózatán keresztül valósulna meg²⁴.

Teljesen alaptalan a félelem a becstelen ügynökségektől, amelyek egyoldalúan minden “tulajdonosának” nyilvánítják magukat. A piaci anarchiában a tulajdonjogokat

---

²⁴ Egy cég például kibocsáthatja a földtulajdoni jogokat egy egész város számára, de valójában két szomszéd megfelelő jogainak meghatározását egy *másik*, lakóüyekre specializálódott cégre bízna.

nyilvántartó vállalatok nem ugyanazok lennének, mint az ezeket a jogokat *érvényesítő* vállalatok. Ennél is fontosabb, hogy a cégek közötti verseny *valódi* “fékeket és ellensúlyokat” biztosítana. Ha egy cég elkezdene semmibe venni a piacon létrehozott és kodifikált közösségi normákat, akkor ugyanolyan biztosan csődbe menne, mint ahogyan egy szótárgyártó is csődbe menne, ha a könyvei helytelen definíciókat tartalmaznának.

Végtelen regresszió

A szofisztikált kritikusok azzal vádolhatnának, hogy javaslatom körkörös érvelésen alapul: Hogyan használhatják az emberek a szerződéseket a tulajdonjogok meghatározására, amikor a tulajdonjogok rendszere szükséges annak meghatározásához, hogy mely szerződések érvényesek? Elvégre Kovács nem adhat el Takácsnak egy autót egy bizonyos pénzösszegért, hacsak nem állapítjuk meg előzetesen, hogy Kovács az autó jogos

tulajdonosa (és Takács a pénz tulajdonosa).²⁵

Ahhoz, hogy lássuk a megoldást, két részre kell bontanunk a problémát. Először is, fel kell tennünk a kérdést: “Tudna-e a szabad piac alapot teremteni a társadalmi interakcióhoz?”. Úgy vélem, az előző részek ezt bizonyították. Vagyis fentebb bemutattam, hogy *ha rendelkeznének a versengő cégek által elismert tulajdonjogok rendszerével*, akkor az e tulajdonjogok cseréjét szabályozó szerződéses rendszer stabil alapját képezné a magánjognak.

Az teljesen más kérdés, hogy “Hogyan határozzák meg és osztják el *eredetileg* ezeket a tulajdonjogokat?”. Ez egy igen tág téma, és a következő szakaszban meg is fogjuk tár-

---

²⁵ A hozzáértő olvasó észreveheti, hogy ez az ellenvetés - és annak megoldása - hasonló a pénzkereslet határhasznossági magyarázatában szereplő állítólagos végtelen regresszióhoz.

gyalni. De hogy az állítólagos végtelen regresszió kérdésével foglalkozzunk, vegyük szemügyre a szerződési jogot.

A szerződési jog a jog egy sajátos ága, hasonlóan a kártérítési joghoz vagy az alkotmányjoghoz. Ezt alkalmazzák például annak megállapítására, hogy jogilag kötelező érvényű-e egy szerződés két fél között. Na mármost, minden bizonnyal körkörös érvelés volna azt mondani, hogy a szerződési jog felállítható egy szerződéses törvényekre alapuló anarchista rendszerben, nemde?

Nem. A magánszemélyek által tett szerződéses kötelezettségvállalások a mai szerződési jog által kezelt összes eshetőségre vonatkozóan tartalmazzanak rendelkezéseket. Például a biztosítótársaság azt ígérné, hogy “minden olyan tartozást kiegyenlítünk, amelyet ügyfelünk nem fizet meg, *amennyiben a kötelezettségeket érvényes szerződésben rögzítették*, az XY jogi iroda által kiadott Általános Szerződési Jog című brosúrában leírt feltételek szerint”.

Ez a brosúra talán megkövetelné a fekete tintával írt aláírásokat, nagy összegek esetében a jegyzői felügyeletet, valamint azt, hogy a szerződést aláírók bizonyos korúak és cselekvőképesek legyenek, és ne álljanak kényszer alatt, amikor a szerződést megkötik.²⁶ Mint a magánjog minden elemét, a szerződésértelmezés pontos szabályait mindenki (esetleg ellentétes) kívánságai határoznák

---

²⁶ A puristák ellenvethetik, hogy ez elégtelen megoldás. Elvégre én egyszerűen abból a feltételezésből indulok ki, hogy az emberek tudják, mi a szerződés *fogalma*. Erre a vádra bűnösnek vallom magam. Amint az előszóban említettem, ebben az eszében nem az a célom, hogy “bebizonyítsam” a piaci jog etikai felsőbbrendűségét. Az alkalmi normatív kijelentések ellenére valójában csak azt a világot írom le, amelyet a piaci anarchia alatt képzelek el. És nem hiszem, hogy egy ilyen világban gondot fog okozni az embereknek a szerződések konvenciójának elfogadása (még megfelelő filozófiai meghatározás és indoklás nélkül is), mint ahogy azt sem gondolom, hogy a pénz használatához jártasnak kell lenniük a gazdaságméletben.

meg a nyereség és veszteség tesztjén keresztül.

Végezetül ne feledjük, hogy a végső bíró egy adott ügyben... a bíró. Nem számít, hogy milyen terjedelmesek a törvénykönyvek, vagy milyen nyilvánvalóak a precedensek, minden ügy végső soron az arbitrátor vagy a választottbíró szubjektív értelmezésén múlik, akinek meg kell hoznia a döntést.²⁷

Soha nem szabad elfelejtenünk, hogy az írott jogszabályok önmagukban nem rendelkeznek hatalommal, hacsak nem kompetens és méltányos személyek alkalmazzák őket. Csak egy versenyképes, önkéntes rendszerben van remény az igazságszolgáltatás kiválóságára.

---

²⁷ Egy magánjogi rendszerben továbbra is léteznének nyilvános törvények és a precedensekhez való ragaszkodás, mivel ez lehetővé tenné az ítéletek nagyobb kiszámíthatóságát, ami pedig vonzó lenne az ügyfelek számára.

“Hogyan jutunk oda?”

A szabad társadalomhoz vezető út az adott régió történelmétől függően változik, és következőképpen nem lehet egyféle választ adni a kérdésre. Az észak-koreai piaci anarchisták útja kétségtelenül különbözni fog az Egyesült Államok hasonlóan gondolkodó egyéneinek útjától. Az előbbinél előfordul-

hat az igazságtalan rendszer erőszakos megdöntése, míg az utóbbinál csodálatos lehetőség az állam fokozatos és rendezett eróziója. Az egyetlen dolog, ami minden ilyen forradalomban közös lenne, az a túlnyomó többség elkötelezettsége a tulajdonjogok teljes tiszteletben tartása mellett.

Egy alapvető szinten minden társadalomban jelen kell lennie a tulajdonjogok iránti tiszteletnek, függetlenül attól, hogy mennyire zsarnoki az uralkodója, még akkor is, ha ez a tisztelet inkább a szokásoknak, mint az intellektuális megértésnek köszönhető. Minden ember tudja, hogy nemi erőszak vagy gyilkosság bűncselekmény;²⁸ ezt még az erőszaktevők és a gyilkosok is tudják.

Az igazságosság efféle egyetemes, intuitív fogalmi képeznék a magánjogi rendszer alapját. Ez a széles körű egyetértés lehetővé

---

²⁸ Természetesen az anarchizmus legfőbb akadálya az, hogy meggyőzze az embereket arról, hogy a gyilkosság akkor is helytelen, ha azt szabályszerűen megválasztott "képviselők" rendelik el.

tenné a konkrétabb, szerződésben meghatározott jogok kialakulását.²⁹

Ilyen módon folyamatosan fejlődne a jogrendszer, a kodifikált tulajdonjogok és jogi szabályok egyik szakasza képezné az alapot, amelyet a bírák és a jogtudósok következő generációja rendszerezne és bővítené.

Az átlagemberek megértik, hogy a konfliktusok esztelen pazarlással járnak; nagy erőfeszítéseket tesznek és nagy kompromisszumokat kötnek a konszenzus elérése érdekében. Például a kaliforniai aranyláz idején

---

²⁹ Illusztrációként: Tegyük fel, hogy ennek a könyvnek a megjelenése meggyőző minden amerikai állampolgárt arról, hogy támogassa a piaci anarchizmust. Magáncégek alakulnának, hogy kodifikálják a tulajdonjogokat, amelyeket korábban állami szervek szabályoztak. “Nyilvánvaló” lenne, hogy az emberek megtartanák a tulajdonjogot az otthonuk (és a jelzáloghiteleik), az autóik stb. felett. A tulajdon ezen alapvető keretrendszere lehetővé tenné az önkéntes, szerződéses megoldásokat a nehezebb problémákra, például az állami bérlakások tulajdonjogának kiosztására (mivel a bérlők és az adófizetők egyaránt igényt tarthatnak a jogos tulajdonjogra).

az újonnan érkező bányászok tiszteletben tartották az előtük érkezett telepések követeléseit, annak ellenére, hogy nem létezett hivatalos kormányzat. Egy modernebb példával élve, még a városi keményfiúk is gondolkodás nélkül betartják a “szabályokat” egy kosárlabdameccsen, annak ellenére, hogy nincs játékvezető.³⁰

---

³⁰ Az olvasó ezt rossz példának tarthatja, hiszen a szabadtéri pályákon sokkal gyakoribbak a szabálytalanságok, mint mondjuk egy NBA-meccsen. De ez a lényeg: Egy spontán játékban még *mindig létezik* olyan, hogy személyi hiba (és más szabályok), amit elismer a szabálytalankodó; egyszerűen tagadni fogja, hogy megszegte a szabályt. (Egy másik példával élve: egyetlen játékos sem állítaná, hogy a dobását tíz ponttal kellene díjazni).

Az ilyen kétértelműségre és elfogultságra az a piaci megoldás, hogy az elég fontosnak ítélt meccsek esetében, amelyek indokolják a pluszköltségeket és a többletfeladatokat, hivatalos játékvezetőket jelölnek ki a “törvény” alkalmazására (amelyet a játékvezetők is gondolkodás nélkül tiszteletben tartanak). Vegyük észre, hogy ennek a rendezett eredménynek az eléréséhez egyetlen ponton sincs szükség erőszakos monopóliumra.

A piaci anarchiában a szabad egyének - a versengő igazságügyi és biztosítási cégek pártfogása révén - egy emberséges és igazságos jogrendszert teremtenének. Azokkal az antiszociális egyénekkal, akik megzavarnák a folyamatot (a nyilvánvaló tulajdonjogok súlyos megsértésével), a korábban leírt módon bánnának el.

Jogi pozitivizmus?

Néhány olvasó talán csodálkozik azon, hogy hogyan javasolhatom az állami “igazságszolgáltatási” rendszer helyettesítését, miközben nem fogalmaztam meg egy racionális elméletet a legitim tulajdonjogok forrására és természetére vonatkozóan.

A válasz egyszerű: Nincs ilyen elméletem. Ennek ellenére azt tudom mondani, hogy a magánjog piaci rendszere sokkal hatékonyabban működne, mint az állami alternatíva, és hogy az anarchiával szembeni szokásos ellenvetések alaptalanok.

Széles körben elterjedt a bizalmatlanság azzal szemben, hogy a piac “döntsön” az olyan kulcsfontosságú dolgokról, mint például a gyilkosság tilalma. A “piac” azonban mindössze a szabadon cselekvő egyének gazdasági interakcióinak összességét jelenti. Ha hagyjuk, hogy a piac határozza meg a jogi szabályokat, az valójában azt jelenti, hogy senki sem alkalmaz *erőszakot* arra, hogy a saját elképzeléseit rákényszerítse mindenki másra.³¹

Természetesen a gyilkosság nem pusztán azért helytelen, mert nem megy át a piac tesztjén. De a benne rejlő erkölcstelenség a piaci erőkön keresztül fog *kifejezésre jutni*.

---

³¹ Mivel nem a pacifizmus mellett érvelek, képmutatónak tűnhet az erőszak vádjá. Az állam léte azonban megköveteli az erőszakkal való fenyegetést *nyilvánvalóan ártatlan* emberekkel szemben. Ha egy személy (akiről mindenki egyetért abban, hogy nem bűnöző) olyan jogi vagy biztosítási céget alapítana, ami sérti az állam monopóliumát, az állam megbüntetné.

Mindannyian megállapodhatunk - szerződéses úton - abban, hogy tartózkodunk a gyilkosságtól, és hogy betartjuk a választottbíró által hozott döntéseket, ha ilyen bűncselekmény miatt bíróság elé kerülünk. Így tudjuk, hogy nem sértjük meg senki jogait.

Na mármost, *miután* megállapodtunk erről, és biztonságban tudhatjuk az életünket, hagyhatjuk, hogy a filozófusok és a teológusok vitatkozzanak arról, hogy *miért* rossz a gyilkosság. Az igazságos jog *a priori* konstrukcióit kínáló jogtudósoknak minden bizonnyal lenne helyük a piaci anarchiában; elvégre az ő írásaik befolyásolhatják a bírók döntéseit. Ebben az esszében azonban a magánjogot alakító piaci erőkre összpontosítok, *nem pedig* e jog tartalmára.³²

---

³² Egy hasonlat hasznos lehet: Számos okból ellenzem az állami oktatást, és annak azonnali megszüntetését szorgalmazom. Egészen biztos vagyok

---

abban, hogy a magániskolák kiváló oktatást biztosítanak minden gyermeknek, gazdagnak és szegénynek egyaránt. Ezt annak ellenére állítom, hogy nem tudok megalkotni egy *a priori* elméletet a megfelelő oktatásról. Mindazonáltal biztos vagyok abban, hogy a piaci rendszer *jobb lesz*, mint az állami megközelítés, még akkor is, ha nem tudom felsorolni a jóság szükséges és elégséges feltételeit (ebben az összefüggésben). És persze semmi sem *garantálja*, hogy a piaci megoldás optimális lesz; elvégre ha egy adott városban a szülők gonoszak vagy ostobák volnának, akkor a piaci ösztönzők (a mi véleményünk szerint) szörnyű tanterveket eredményeznének.

V. ALKALMAZÁSOK

Eddig a magánjog elméleti tárgyalásának kulcsfontosságú kérdéseire koncentráltam. Most egy ilyen rendszer sokoldalúságát szeretném szemléltetni a legkülönbözőbb területeken, és szembeállítanám a teljesítményét a monopolizált állami alternatívával.

Termékbiztonság

Az egyik leggyakoribb vád a tiszta *laissez-faire* ellen az, hogy egy teljesen szabályozatlan piac kiszolgáltatná a fogyasztókat a könnyörtelen üzletembereknek. Azt mondják, hogy a jóindulatú állami felügyelet nélkül mérgezőek lennének az élelmiszerek, felrobbannának a televíziókészülékek, a lakóházak pedig összedölnének.³³ Ezek a kritikusok néha elismerik, hogy az igaz, hogy hosszú távon az efféle megbízhatatlan cégek végül becsődölnének. De nyilvánvaló, hogy aki halálos hamburgert árul, azt *azonnal* meg kellene büntetni, azon túl, hogy elveszíti a jövőbeli vásárlóit.

---

³³ Csak mellékesen jegyzem meg, hogy a Szovjetunióban *valóban* felrobbantak a televíziókészülékek, és az államista Törökországban egy enyhe földrengés után *valóban* összeomlott sok-sok lakóház.

A jog más területeihez hasonlóan úgy vélem, hogy a piac az ilyen eseteket szerződéses kötelezettségvállalások révén kezelné. Amikor egy fogyasztó vásárol valamit, a csomag része lenne egy olyan garancia, mint például: “Ha ez a termék sérülést okoz - egy jó hírű választottbíróság megállapítása szerint - a vásárló jogosult a szokásos kártérítésre”. És ahogyan a magánszemélyeknek is valószínűleg egy nagy biztosítótársaságnál kellene biztosítaniuk magukat, mielőtt bárki üzletet kötne velük, úgy a vállalkozásoknak is biztosítva kellene lenniük az ügyfelek esetleges peres ügyei ellen, ha be akarják vonzani a vásárlókat.³⁴

---

³⁴ Ha valaki szeret veszélyesen élni, akkor nyugodtan vásárolhat számítógépet olyan cégtől, ami nem rendelkezik biztosítással. De ha valami baj történne, sokkal nehezebben kapná vissza a pénzét. A legtöbb embernek tehát jelentős érdekében állna, hogy csak olyan cégekkel kössön üzletet, amelyek szerződésai mögött nagy, jó hírű biztosítótársaságok állnak.

Azonnal láthatjuk, hogy ez a rendszer megakadályozza az állami szabályozás hívei által kitalált rémálom-forgatókönyveket. Vegyük a légi közlekedés esetét. A Szövetségi Légügyi Hivatal (Federal Aviation Administration) “garantálja”, hogy a repülőgépek megfelelő karbantartásban részesültek, a pilóták kipihentek stb. Így az ügyfeleknek nem kell aggódniuk, hogy lezuhan a repülőgép. Ezzel szemben sokan azt állítják, hogy a szabad piacon az ügyfeleknek statisztikát kellene vezetniük arról, hogy az egyes légitársaságok hányszor zuhantak le, és a repülőgépek karbantartásának szakértőinek kellene lenniük, hogy lássák, melyik társaság a legjobb.

De ez badarság. Egy repülni kívánó ügyfélnek mindössze annyit kellene tennie, hogy amikor repülőjegyet vásárol, ellenőrizze, hogy annak része egy (biztosítótársaság által támogatott) ígéret, amely szerint “Ha ön repülőgép-szerencsétlenségben meghal, a légitársaságunk X millió dollárt

fog kifizetni a családjának”. Mivel a biztosítótársaságok milliókat veszíthetnek, ha ennek a légitársaságnak a gépei lezuhannak, *ők azok*, akik képzett ellenőröket alkalmaznak, aprólékos karbantartási naplókat vezetnek stb. Azt mondanák a légitársaságoknak: “Igen, kezeskedünk az ügyfeleknek tett szerződéses ígéreteitekért, *de csak akkor*, ha betartjátok a mi biztonsági eljárásainkat, megengeditek, hogy ellenőreink megnézzék a gépeiteket, megfelelő pilótaszűrési eljárásokat dolgoznak ki stb., És ha rajtakapunk titeket a megállapodásunk megszegésén, akkor ennek megfelelően büntetést fogunk kiszabni.” Mivel a biztosító a profit maximalizálására törekszik, szívesen fizet a megelőző erőfeszítésekért, ha ez nagyobb megtakarítást eredményez a balesetben elhunytaknak fizetendő kárigények várható kifizetésében.

Ez éles ellentétben áll a jelenlegi rendszerrel. A Szövetségi Légiközlekedési Hatóság is felállít bizonyos irányelveket, de mik a ható-

ság ösztönzői? Ha repülőgép-szerencsétlenség történik, maga a hatóság is több finanszírozást kap, mivel mindenki azt fogja mondani, hogy a baleset azt mutatja, milyen szörnyű a repülőgépek “szabad piaca”. A felhízalt állami szervezetek mindig rosszul gazdálkodnak az erőforrásaikkal, így túl sok lesz a középvezető, és nem lesz elég ellenőr. A legfontosabb, hogy mivel *nincs verseny*, nincs viszonyítási alap, amivel össze lehetne hasonlítani a Légiközlekedési Hatóság felügyeletét. Lehet, hogy egy egyszerű szerelőnek remek ötlete támad a légiközlekedés biztonságának javítására, de a bürokratikus hatóságnak évekbe telne, mire megvalósítaná azt.

Szakmai engedélyezés

A termékbiztonság területéhez szorosan kapcsolódik a szakmai engedélyezés. Vegyük az orvostudomány példáját. Sokan úgy vélik, hogy állami szabályozás nélkül a betegek ki lennének szolgáltatva a kuruzslóknak. A tudatlan fogyasztók ahhoz az agysebészhez fordulnának, aki a legalacsonyabb árat kérné, és a műtőasztalon lemészárolnák őket. Ennek megakadályozása érdekében a jóindulatú államnak fegyverekkel alátámasztott irányelveket kell létrehoznia, hogy korlátozza az orvosi pályára lépőket.

Ez természetesen badarság. Valószínűleg önkéntes szervezetek alakulnának, amelyek

csak képzett orvosokat vennének fel sorakba. Az aggódó fogyasztók ezután csak azokat az orvosokat pártfogolnák, akiket a jó hírű egyesületek ajánlanak. Mielőtt a betegek kockázatos eljárásoknak vetnék alá magukat, vagy felírt gyógyszereket vennének be, szerződéses kötelezettségvállalást követelnének meg a sérülés esetén történő kártérítésről. Ebben az esetben ismét a biztosítótársaságok lennének azok, akik meggyőződnének arról, hogy az általuk biztosított orvosok valóban képzettek. Mivel milliókat veszíthetnének a műhibaperekben, a biztosítótársaságok nagyon óvatosak lennének a normák meghatározása során.

Egy ilyen rendszer sokkal jobb lenne, mint a jelenlegi. Jelenleg az Amerikai Orvosi Kamara (American Medical Association) alig több, mint egy felmagasztalt szakszervezet, ami hatalmas mértékű iskolázottságot és képzést követel meg, hogy mesterségesen korlátozza az orvosok számát, azzal pedig fel-

jebb tornássza a fizetéseiket (és általánosságban az egészségügyi költségeket). Monopóliuma nélkül az orvosi kamara képtelen lenne megfékezni az “alternatív” terápiák, például a gyógynövények terjedését, amelyek megkerülik a gyógyszeripari nagyvállalatok, a kórházak és az állam jelenlegi kényelmes szövetségét.

Azt is észre kell venni, hogy az Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hivatal (Food and Drug Administration, FDA) túlságosan konzervatív az ösztönzői miatt: Ha emberek halnak meg egy új gyógyszer miatt, amelyet az FDA engedélyezett, az FDA-t fogják hibáztatni. De ha azért halnak meg emberek, mert az FDA *nem* hagyott jóvá egy új gyógyszert, akkor nem az FDA-t fogják felelősségre vonni; magát a betegséget fogják hibáztatni. Következésképpen jelenleg sok potenciálisan életmentő gyógyszert visszatartanak a haldokló betegektől. Egy tisztán szabad piacon a betegek olyan gyógyszereket szedhetnének, amelyeket csak akarnak.

Fegyverszabályozás

Tisztában vagyok vele, hogy sok libertárius kissé aggasztónak találja a rendszerem bizonyos aspektusait. Az absztrakt jogok feltétlen garanciái nélkül, úgy tűnik, mindig fennáll a veszélye annak, hogy becsempészik az államot a hátsó ajtón keresztül.

Ahelyett, hogy kerülgetném az efféle kérdéseket, inkább a legjobb példát hozom fel, ami eszembe jut, hogy bemutassam a különbséget a hagyományos libertárius megközelítés és az én megközelítem között, ami a fegyverszabályozás kérdése. Amint

látni fogjuk, nem hiszem, hogy az én megközelítem *összeegyeztethetetlen* a libertárius hitvallással, de úgy gondolom, hogy sok libertárius feszengeni fog annak hallatán (legalábbis kezdetben).

A fegyvertartás szabályozásával kapcsolatos szokásos érvek így hangzanak: Az ellenzői azt mondják, hogy a fegyverszabályozás kiszolgáltatottá teszi az embereket a bűnözőkkel és az állami uralkodóikkal szemben; csak akkor léphet közbe a törvény, ha valaki valóban *használta* a fegyverét ártatlanok ellen. A fegyvertartás szabályozásának támogatói viszont azzal érvelnek, hogy ez az álláspont túl dogmatikus; a közérdek céljából nyilván indokoltak bizonyos megelőző intézkedések.

Mint a legtöbb vitában, amelyet az állami jogrendszer keretein belül folytatnak, úgy gondolom, mindkét félnek vannak jogos érvei. Természetesen nem bízhatunk abban, hogy az állam megvéd minket, ha egyszer lefegyverzett minket. Másrészt azonban kissé

nevetségesnek érzem magam, ha mellett érvelek, hogy az embereknek szabadon halmozhassanak fel atomfegyvereket a pincéjükben. (Sok libertárius érv szigorú értelmezése éppen ezt jelentené.) Szerencsére az általam leírt magánjogi rendszer lehetővé teszi, hogy megkerüljük ezt a problémát.

Emlékezzünk arra, hogy a testi sértésért és gyilkosságért járó büntetéseket a biztosítótársaságok által vállalt szerződéses kötelezettségekkel állapítanak meg. Az emberek azért engedik be Gipsz Jakabot a tulajdonukba, mert tudják, hogy ha valakit megsebesít, akkor vagy ő fizeti meg a kárt közvetlenül, vagy a biztosítótársasága. A biztosítótársaságnak abból származik a nyeresége, hogy megfelelő, az adott ügyfélre szabott díjakat számít fel. Ha Gipsz Jakabot a múltban bűnösnek találták erőszakos viselkedés vádjában, akkor a biztosítási díjai ennek megfelelően magasabbak lesznek.

De vannak *más* tényezők is, amiket figyelembe vesz egy biztosítótársaság a korábbi

magatartáson kívül a díjak megállapítása során. És az egyik ilyen tényező kétségtelenül a következő lenne: Milyen fegyvereket tart az ügyfél az otthonában? Elvégre, ha a biztosítótársaság beleegyezik abba, hogy mondjuk 10 millió dollárt fizessen annak, akit megöl Gipsz Jakab, a társaságot nagyon is érdekelni fogja, hogy Gipsz úr tart-e lefűrészelt csövű puskát - ne adj' isten atomfegyvereket - a pincéjében. Aki ilyen fegyvereket tart, az a biztosítótársaság szerint sokkal nagyobb valószínűséggel árthat másoknak, és így a biztosítási díja is sokkal magasabb lesz. Valójában egy olyan ügyfél kockázata, aki nukleáris (vagy vegyi, biológiai stb.) fegyvereket tart, olyan magas lenne, hogy valószínűleg nem is kötnének vele biztosítást.

Ez a megközelítés jobb, mint az állami. Az igazán veszélyes fegyvereket olyan egyénekre korlátoznák, akik hajlandóak megfizetni a birtoklásukkal járó magas díjakat; a gyerekek nem vehetnének páncélöklöt a helyi szupermarketben. Másrészt, nem lenne az

a csúszós lejtő, ami most minden *állami* fegyverszabályozásnál jelentkezik. Soha nem kellene attól tartanunk, hogy minden kézi-fegyvert betiltanának, mivel a biztosítótársaságok szigorúan a profitszerzésre törekednének, és sokkal jövedelmezőbb lenne, ha az emberek megtarthatnák a kézfegyvert, és valamivel magasabb díjakat fizetnének.³⁵

Mint minden szerződés az én rendszeremben, a fegyverek “szabályozása” is teljesen önkéntes lenne, és nem sértené a szabadságjogokat. A biztosító nem kényszeríti az embereket arra, hogy lemondjanak a páncélöklőről. Csak annyit mond, hogy: Ha azt akarod, hogy garantáljuk a másokkal kötött szerződéseidet, akkor nem birtokolhatsz páncélöklöt. A biztosítótársaságok a pénzük

---

³⁵ Valójában a hagyományos lőfegyverrel rendelkező háztartások *alacsonyabb* díjakat élvezhetnek, ha a biztosító úgy gondolja, hogy ez eléggé csökkenti a bűnözés előfordulását a területen ahhoz, hogy igazolja az ösztönzést.

jogos tulajdonosai, és így tökéletesen jogukban áll ilyen kérést megfogalmazni.³⁶

Ez sokkal jobb, mint az állami rendszer, amelyben nincs elszámoltathatóság. Ha a politikusok betiltják a fegyvereket, és emiatt emberek ezrei válnak bűncselekmények áldozatává, semmi sem történik velük. De ha egy biztosítótársaság ésszerűtlen követeléseket támaszt az ügyfeleivel szemben, akkor azok más társasághoz fognak fordulni, és az gyorsan csődbe megy.

---

³⁶ Nem igazságtalanabb magasabb biztosítási díjat felszámítani azoknak, akik több fegyvert kívánnak birtokolni, mint az a jelenlegi gyakorlat, hogy a gépjárművezetőknek kedvezményeket kínálnak a vezetésbiztonsági tanfolyam elvégzéséért, vagy a lakástulajdonosoknak a riasztórendszer felszereléséért. Ha egy adott biztosítótársaságnál olyan emberek dolgoznak, akik félnek a fegyverektől, akkor a fegyvertulajdonosok más biztosítótársaságot fognak keresni.

Veszélyes bűnözők

Az egyéni szabadság és a közbiztonság közötti állítólagos kompromisszumot a jogi “technikai viták” körüli viták is példázzák. A konzervatívok szeretnek panaszkodni olyan esetekről, amikor szabadon enged egy ismert gyilkost egy vérző szívű bíró, egyszerűen azért, mert egy rendőr vallomásra kényszerítette vagy elfelejtette felolvasni a gyanúsított jogait. A liberálisok (mint például Alan Dershowitz) azt válaszolják, hogy bár az ilyen esetek sajnálatosak, de szükségese ahhoz, hogy kordában tartsák a rendőrséget.

A fegyvertartás szabályozásához hasonlóan ebben a vitában is mindkét oldallal szimpatizálok, és ismét úgy gondolom, hogy

a rendszerem el tudja kerülni ennek az abszurditásnak mindkét fajtáját. Hogy ezt lásuk, tegyük fel, hogy valamilyen furcsaság folytán egy egyértelműen “bűnös” gyilkos technikailag nem sértett meg semmilyen szerződéses rendelkezést. Vagy tegyük fel, hogy egy választottbíró - akit csak azért *választanak* gyilkossági ügyek tárgyalásához, mert a múltban kiválóan ítélkezett - valamilyen oknál fogva felháborító döntést hoz, és valakit ártatlannak talál gyilkosságban, annak ellenére, hogy elsöprő bizonyítékok szólnak az ellenkezőjéről.³⁷

Mivel technikailag felmentették, a gyilkosnak nem kell kártérítést fizetnie az áldozata családjának. Az erre a helyzetre vonat-

---

³⁷ Hangsúlyozom, hogy ilyen esetek minden rendszerben előfordulnak. Azzal, hogy elismerem az ilyen lehetőségeket, semmit nem ismerek el; mindössze a megközelítem erejét próbálom bemutatni azáltal, hogy elmagyarázom az ilyen esetekre adott válaszát.

kozó szabályokat azonban gyorsan felülvizsgálják, hogy megakadályozzák a megismétlődését; a magáncégekre sokkal nagyobb nyomás nehezedne, mint a monopolhelyzetben lévő államokra egy efféle negatív publicitás miatt.

Van még egy különbség. Egy állami rendszerben, ha valakit technikai okokból felmentenek, az megússza büntetlenül. De az általam leírt magánjogi rendszerben a gyilkos biztosítótársasága még mindig megemelhethné az általa felszámított díjakat. Nem számítana, hogy az ügyfelüket ténylegesen *elítélték-e* bűncselekményért; az egyetlen gondjuk az lenne, hogy a *jövőben* valószínűleg elítélik (egy másik bűncselekményért), mert akkor nekik kellene fizetniük a kártérítést.³⁸

---

³⁸ Ismétlem, ez az eljárás *nem* jár senki jogainak megsértésével. Nem jelent nagyobb hátrányos meg-

Ez az elemzés a feltételes szabadlábra helyezés kérdését is megoldja. Bár a legtöbb bűncselekmény esetében a börtönbüntetés helyett pénzbeli jóvátételre kerülne sor, még mindig lennének olyan személyek, akik túl veszélyesek ahhoz, hogy szabadon engedjék őket. Ezt a küszöböt a biztosítótársaságok határoznák meg. Amíg egy biztosító hajlandó lenne kifizetni a bűnöző által a jövőben esetlegesen elkövetett károkat, addig az emberek munkát ajánlanának neki, bérbe adnák neki a lakásukat stb. A rehabilitáció így jelentős mértékben a biztosítók pénzügyi

---

különböztetést az ügyfelekkel szemben, mint az a jelenlegi gyakorlat, hogy a fiatal férfiaknak magasabb gépjármű-biztosítási díjat számítanak fel, még akkor is, ha makulátlan a vezetési előéletük. Nem kell tartanunk az összes szellemi fogyatékos ember vagy az összes fiatal fekete férfi üldöztetésétől, mert az efféle gyakorlat nem lenne nyereséges. Ha egy bizonyos személynek valóban magasabb díjat számítanának fel, mint amit “megérdemelne”, akkor kereshetne magának másik biztosítótársaságot.

érdekében állna, hogy növeljék a fizető ügyfelek körét.

Másrészt, a valóban veszélyes egyéneket nem lehetne “feltételesen szabadlábra helyezni”. Jelenleg az állam pszichológusokkal és más “szakértőkkel” dönti el, hogy a szexuális bűnözőket és gyilkosokat mikor engedik vissza az utcára. Mivel nem lehet őket elszámoltatni, ezek az elefántcsonttoronyból ítélkező értelmiségiek gyakran a visszaeső bűnözők szerencsétlen áldozatain tesztelik elméleteiket.³⁹

---

³⁹ Amikor nézem az Amerika legkeresettebb bűnözői című műsort, vagy olvasom a könyveket, amelyekben azt magyarázzák, hogyan kapja el az FBI a sorozatgyilkosokat, megdöbbenek azon, hogy hány jelenlegi gyilkos és erőszaktevő követi el bűncselekményét feltételes szabadlábra helyezés közben.

VI. KONKLÚZIÓ

Ez az esszé a tisztán önkéntes, piaci jog mechanikáját vázolta fel. A fő témája, hogy a verseny és az elszámoltathatóság *valódi* szakértők kezébe adná azokat a fontos döntéseket, amelyeket minden jogrendszerben meg kell hozni. Államista mítosz, hogy az igazságszolgáltatást a szervezett erőszak monopolintézményének kell előállítania.

Az ebben az esszében szereplő érvek bevallottan hiányosak; bizonyára több gondolkodásra van szükség, mielőtt megvalósíthatóvá válik a piaci anarchia felé való elmozdulás. Arra kérem azonban az olvasót, hogy álljon ellen a kísértésnek, hogy elképzeléseimet “megvalósíthatatlannak” minősítse anélkül, hogy előbb meghatározná, milyen értelemben “működik” az *állami* jogrendszer.

MAGÁNVÉDELEM

Gyakorlatilag mindenki egyetért abban, hogy szükség van egy államra a katonai védelem létfontosságú szolgáltatásának biztosításához. A nyitott gondolkodású emberek őszintén szimpatizálhatnak a szabad társadalom melletti érvekkel. Mégis reménytelenül naivnak tartják az anarchista társadalmi rend minden okos tervezetét, mert egy önkéntes kapcsolatokon alapuló közösség nyilvánvalóan tehetetlen lenne a szomszédos államokkal szemben.

Ez az esszé azt állítja, hogy ez a nézet, bár széles körben elterjedt, teljesen hamis. A katonai védelemnek nincs semmi olyan lényegi eleme, ami azt igényelné, hogy az állam biztosítsa azt. A szabad piac olcsóbban és hatékonyabban tudja biztosítani a védelmet, mint az állam. Ostobaság és vakmerőség az államra bízni a polgári élet és tulajdon védelmét. A magán védelmi erők óriási előnyt élveznének, és a legegyszerűbb küzdelmek kivételével minden esetben lemészárolnák állami ellenfeleiket.

I. BIZTOSÍTÁS

Egy anarchista társadalomban, amely elkötelezett a magántulajdon és a szerződés szentsége mellett, valószínűleg a biztosítótársaságok felügyelnék a védelmi szolgáltatásokat.⁴⁰ Ahhoz, hogy lássuk, hogyan működne ez a piac, hasznos lesz egy analógia.

---

⁴⁰ Ez az anarcho-kapitalista írók szokásos nézete. Lásd például Linda és Morris Tannehill, *The Market for Liberty* (New York: Laissez-Faire Books, 1984); Murray N. Rothbard, *For a New Liberty* (New York:

Képzeljünk el egy nagyvárost, amely egy jelentős törésvonalon fekszik. A lakosok időről időre súlyos földrengést szenvednek el, amely emberek tucatjait öli meg, és több milliárd dolláros anyagi károkat okoz. Az ilyen katasztrófák kockázatával való megbirkózás érdekében az emberek biztosítást kötnek életükre és tulajdonukra. A biztosítottak egy fix díjat fizetnek, míg a biztosítási szervezetek vállalják, hogy a szerződésben pontosan meghatározott feltételek szerint kártalanítják a földrengés során testi vagy anyagi kárt szenvedett személyek családját.

Collier, 1978); és Hans-Hermann Hoppe, “The Private Production of Defense”, *Journal of Libertarian Studies* 14:1 (1998-1999 tele), különösen a 35-42. oldalon. Bár ezek a gondolkodók felvázolták a magánvédelem egy megvalósítható mechanizmusát, nem biztos, hogy a biztosítótársaságok volnának a ténylegesen használt eszközök egy valódi anarchista társadalomban: létezik egy *még jobb* piaci megoldás, amelyet még senki sem talált ki.

A verseny ereje tartja az ilyen biztosítások árát elfogadható szinten. Az aktuáriusok meg tudják becsülni a biztosítási fedezet bizonyos szintjeinek időszakonkénti várható költségeit, és így kiszámíthatják azokat a minimális díjakat, amelyek lehetővé teszik a biztosító számára (mindent figyelembe véve), hogy hosszú távon nullszaldós legyen. Ha a piaci díjak meghaladják ezeket a minimális árakat, akkor az új céget fog ösztönözni arra, hogy belépjenek a biztosítási piacra, hogy learassák a nyereséget. Belépésük a biztosítási díjakat a matematikailag méltányos díjak felé szorítaná le.

Lényeges felismerni, hogy a lakosok viselkedése nagyban befolyásolja a város földrengésveszélyességét, és így a biztosítótársaságok által az egyes katasztrófák után kifizetett teljes számlát. Az épületek, utak és hidak különböző mértékű szerkezeti integritással és építési költségekkel tervezhetők; minél jobb a tervezés, annál nagyobbak a költségek. A biztosítótársaságok az árszabásukkal

ösztönzik a biztonságosabb tervezést, így fedezve a magasabb költségeket. A profitéhes vállalkozások így a tartósság és a költségek optimális kombinációját megvalósító épületeket és infrastruktúrát fognak létrehozni,⁴¹

---

⁴¹ Képzeljünk el két építőipari céget, az egyik a Gyanús, a másik pedig a Megbízható, valamint azt, hogy évente egy nagy földrengés történik. A Gyanús által tervezett híd csak 10 millió dollárba kerül, de a földrengések 10 százalékában összeomlik. A Megbízható által tervezett híd viszont 15 millió dollárba kerül, de egy földrengés során csak 1% az esélye, hogy összeomlik. (Tegyük fel, hogy a hidak minden más lényeges szempontból azonosak.) A Gyanús hidat éves biztosítási díja nagyjából 1 millió dollárba kerülne, míg a Megbízható híd díja nagyjából 150 000 dollár lenne. Mindaddig, amíg a kamatláb nem magasabb, mint körülbelül 20%, a biztosítási díjakon való megtakarítás indokolja a biztonságosabb (de drágább) Megbízható híd megvásárlását. (Az egyszerűség kedvéért figyelmen kívül hagytuk az előregedő hidak értékcsökkenését, az összeomlott híd újjáépítésének idejét és a megölt ügyfelek kártérítési követeléseit.) Megjegyzendő, hogy a biztonságosabb terv előnyben részesítésének semmi köze a hídtulajdonosok önzetlenségéhez, akik csupán a költségeiket próbálják minimalizálni.

anélkül, hogy szükség lenne állami szabályozásokra és ellenőrökre.

A szilárdabb konstrukciók ösztönzése mellett a biztosítótársaságok más eszközökkel is csökkenthetik kiterjedésüket. Szeizmológusokból álló csapatokat alkalmazhatnának a földrengések előrejelzésére, és nyilvánosságra hozhatnák ezeket a megállapításokat az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatásként. Azon ügyfelek számára, akik túl szegények ahhoz, hogy megengedhessék maguknak a földrengésbiztos épületeket, a biztosítótársaságok menedékházakat építhetnek, és megkövetelhetik, hogy ezek a biztosítottak vészhelyzetben hagyják el az épületeiket és vonuljanak a menedékházakba.⁴²

---

⁴² Ennek a pontos menete szerződésben volna meghatározva. Például egy biztosítási kötvény előírhatná, hogy az ügyfelek vészhelyzetben kapcsoljanak be egy bizonyos tévé- vagy rádióállomást, és kövessék az utasításokat. Természetesen az ügyfelek szabadon figyelmen kívül hagyhatnák ezeket a figyelmeztetéseket, és a (viszonylag kevésbé biztonságos) otthonukban maradhatnak, de így elesnének minden kártérítéstől, ha a földrengés során személyi sérülést szenvednének.

Általában véve a biztosítótársaság szívesen költ pénzt ügyfelei és tulajdonuk védelmére, amennyiben az általa kifizetendő kártérítési követelések várható csökkenése elegendő ahhoz, hogy igazolja a kiadásokat.

Ahogy a szabad piac képes optimális választ adni a veszélyes földrengésekre, ugyanúgy képes a legjobb védelmet nyújtani a külföldi hadseregekkel szemben is. A természeti katasztrófákhoz hasonlóan a háborúk is széles körű halált és pusztítást hoznak. A piaci anarchiában a biztosítótársaságok fedezetet nyújtanának ezekre a veszteségekre is, és így jelentős mértékben pénzügyi érdekükben állna a katonai támadások elretentése és visszaverése.

II. FINANSZÍROZÁS

Elég könnyű elképzelni a magánpostai kézbesítés vagy akár a magán autópálya-építés rendszerét. Ezzel szemben a szabadpiaci védelem koncepcionális akadályt jelent, mivel nem világos, hogy mi lenne az állami adóztatás és a katonai kiadások önkéntes analógja.

A külföldi agresszió elleni védelem klaszszikus “közjóság”, és mint ilyen, tökéletes jelöltnek tűnik arra, hogy az állam biztosítsa

azt.⁴³ Ha nem tudnának bevételt kicsikarni minden polgártól, hogyan tudnák a magánvállalatok előteremteni a modern hadseregek által igényelt forrásokat? (Elvégre bármelyik állampolgár megtagadhatná a “termék” megvásárlását, mégis élvezhetné a szomszédai hozzájárulásai által lehetővé tett biztonságot). Gyakorlati szinten pedig több száz kis, decentralizált hadsereget minden bizonnyal megsemmisítene egy szomszédos államból érkező összevont támadás.

Az első szakaszban ismertetett keretrendszer elkerüli ezeket a látszólagos nehézségeket. Egy szabad társadalomban nem az átlagember, hanem a *biztosítótársaságok* vásárolnának védelmi szolgáltatásokat. A külföldi

---

⁴³ A mainstream közgazdasági szakirodalomban a *közjószág* nem kizárható és nem vetélkedő fogyasztású. Más szóval, a közjószág eladója nem korlátozhatja azt a fizető vásárlókra, és egy személy anélkül fogyaszthatja a jószágot, hogy csökkentené annak elérhetőségét egy másik számára. A tiszta levegő a közjószág prototípusa.

agresszió által okozott minden egyes dollárnyi kárt teljes mértékben megtérítenének, és így a biztosítók úgy igyekeznének megvédeni ügyfeleik tulajdonát, mintha az a sajátjuk lenne.⁴⁴ A méretgazdaságosság miatt a nagy földrajzi régiókra vonatkozó biztosítási fedezetet valószínűleg néhány domináns cég kezelné, biztosítva az egységes árképzést és a konszolidált védelmet.

Hasznos lesz részletesebben is kifejteni ezt a hipotetikus konszolidációt. Induljunk ki egy kezdeti anarchista társadalomból, ahol egyáltalán nincsenek védelmi szolgáltatások. Képzeljük el, hogy az egyetlen komoly katonai fenyegetést egy bizonyos kiszámíthatatlan szomszéd megszállása és hódítása jelenti. E szabad társadalom lakói életükre és minden fontosabb vagyontárgyukra biztosítást kötnek, így a megszállást követő összes

---

⁴⁴ A közgazdászok szakzsargonjában a biztosítási szervezetek internalizálnák a védelmi kiadások pozitív externáliáit (ügyfeleik körében).

kárigényt egy trillió dollárra becsülik.⁴⁵ A biztosítási szervezetek geopolitikai tanácsadókat alkalmaznak, és úgy vélik, hogy a támadás éves kockázata tíz százalék. Ezért évente nagyjából 100 milliárd dollárnyi díjat kell beszedniük, hogy fedezzék magukat. Ha a társadalom tízmillió emberből áll, akkor az egy főre jutó kiadás a külföldi agresszió el-

---

⁴⁵ Egy ilyen foratókönyv érdekes kérdést vet fel: Miért kötnének az emberek biztosítást külföldi hódításra? Mit ér, ha kapnak egy kártérítési csekket a megrongált vagyonért, ha azt is elkobozzák? Az egyik lehetséges piaci válasz az lenne, ha szétszórtan birtokolnának tulajdonokat nagy területeken. Például az ingatlanszervezetek minden nagyobb városban birtokolnának ingatlant, ahelyett, hogy egy területre koncentrálnák. A befektetési cégek diverzifikált portfólióik összeállításakor figyelembe vennék a pénzügyi eszközök "elhelyezkedését". Ily módon, még ha egy szabad társadalom teljes egészében el is esne egy állammal szemben, a (multinacionális) biztosítótársaságoknak akkor is kártalanítaniuk kellene a lefoglalt vagyon nagy részének távollévő tulajdonosait.

leni biztosításra 10 000 dollár. E tetemes kiadás mellett a lakosok teljesen kiszolgáltattak maradnak.

Ebben a sivár helyzetben az Adu biztosítótársaság egyik vezetőjének zseniális ötlete támad. Alá tudja árazni a versenytársait, és ugyanazt a fedezetet személyenként csak, mondjuk, 5000 dollárért kínálja - feleannyiért, mint amennyit a versenytársai kérnek. Ezt úgy teheti meg, hogy bevételének egy részét katonai védelemre költi, és ezzel *csökkenti* a külföldi hódítás valószínűségét. Például fizethet évi 40 milliárd dollárt magánvédelmi szervezeteknek, hogy helikoptereket, tankokat, kiképzett személyzetet stb. tartsanak fenn, és állandó készenlétben legyenek, hogy visszaverjenek minden támadást. Ha ezek az előkészületek csak, mondjuk, évi fél százalékra csökkentenék a külföldi invázió esélyét, akkor "megtérülnének". Az innovatív biztosítási ügyvezető hatalmas profitot kaszálna, és elfoglalná a hadi

felelősségvállalás piacát, míg a lakosok nagyobb biztonságot és alacsonyabb díjakat élveznének. Mivel a tulajdon biztonságban lenne a külföldi kisajátítástól, a beruházások és a népesség növekedése ösztönzően hatna, ami nagyobb méretgazdaságosságot és további díjcsökkentést tenne lehetővé.

Potyautasok

Valóban elkerüli a fenti rendszer a magánvédelem örökös problémáját? Azaz, le tudja-e küzdeni a “potyautasok” problémáját? Miután az Adu biztosítótársaság hosszú távú szerződéseket kötött a védelmi szervezetekkel, mi akadályozna meg egy rivális céget, például a Lejm biztosítótársaságot, hogy az Adu-nál kisebb árakat kínáljon? Elvégre a vagyoni kár valószínűsége a Lejm ügyfelei esetében is ugyanolyan lenne, mint az Adu ügyfelei esetében, a Lejm azonban egy fillért sem költene katonai kiadásokra.

Ez az érvelés tökéletesen helytálló, de a magánvédelem mellett szóló érvek továbbra is erősek. Először is, a biztosítótársaságok ügyfelei nem homogének, és következésképpen a védelem piaca sokkal “darabo-

sabb”, mint azt a szokásos gazdasági modellek feltételezik. Bár a fentiekben az egy főre jutó díjakat tárgyaltuk, ez csak azért volt, hogy egy vázlatos képet adjunk az olvasónak a felmerülő költségekről. A valóságban a nagyvállalatoktól származna a biztosítási ágazat bevételeinek nagy része. A lakóparkokra, bevásárlóközpontokra, gyárakra, bankokra és felhőkarcolókra kötött biztosítások mellett eltörpülnének a magánszemélyek által kötött biztosítások.

Következésképpen nem merülne fel az a rémálomszerű alkupozíció, amely annyira aggasztja a magánvédelem szkeptikusait. Az Adu biztosító briliáns vezetője tökéletesen tisztában lenne a fenti megfontolásokkal. Ha szükséges, csak hosszú távú szerződéseket kötne, és azokat az ügyfelek számának minimális küszöbértékéhez kötné. Más szóval, csomagajánlatot kínálna a nagy társaságoknak, de a különleges, alacsony díjak csak akkor lennének érvényesek, ha sikerül elegendő számú ilyen szerződést eladniuk.

Igaz, hogy meglehetősen homályos ez a javasolt megoldás. Számos érdekes (a kooperatív játékelméletben vizsgált) kérdés merül fel e nagyvállalatok alkufolyamatával kapcsolatban, és azzal kapcsolatban, hogy miként oszlanának meg közöttük a védekezés költségei. De ne kételkedjünk abban, hogy a katonai védelmet megfelelően finanszíroznák, azon egyszerű oknál fogva, hogy a gazdag vállalatok részvényeseiről sok minden elmondható, csak az nem, hogy felelőtlenek, ha pénzről van szó. A legnagyobb vállalatok méretükből adódóan nem hagyhatnák figyelmen kívül saját viselkedésük hatását a katonai felkészültségre.⁴⁶

Továbbá bizonyos típusú ingatlanok - repülőterek, hidak, autópályák, erőművek és

---

⁴⁶ Még a Lejm biztosító is felismerné a veszélyeket, ha túl sok ilyen nagy ügyfelet csábítana el az Ásztól, mivel a Lejm díjai az Ász védelmi kiadásai által nyújtott biztonság megszokott szintjén alapulnának.

természetesen katonai létesítmények - sokkal valószínűbb célpontjai lennének külföldi támadásoknak, és tulajdonosaik így még *kisebb* csoportot alkotnának, amely aránytalanul nagy hasznot húzhatna a védelmi kiadásokból. Ez a heterogenitás tovább gyengítené a védelmi szolgáltatások "tovagyűrűző" jellegét, ami még könnyebbé tenné a hatékony megállapodás megvalósítását. Azok a vállalatok, amelyek végül a legtöbbet fizetnének, talán igazságtalannak éreznék a megállapodást, de ettől függetlenül mindig *megvalósulna* a megállapodás.⁴⁷ A legnagyobb hozzájárulást fizetők még reklámozhatnák is ezt a tényt, hasonlóan ahhoz,

---

⁴⁷ Az a tipikus közgazdász, aki elmagyarázza, hogy a potyautasok problémája miért teszi kivitelezhetlenné a magánvédelmet, *azzal is* érvel, hogy a kartellek eleve instabilak a csalásra késztető ösztönzők miatt. Az OPEC országainak mégis mindig sikerül megállapodniuk a kibocsátás korlátozásáról és a nyereség elosztásáról.

ahogyan a nagyvállalatok hivalkodóan adakoznak jótékonyági célokra, hogy jó üzleti hírnevet keltsenek.

Így láthatjuk, hogy egy realiztikus védelmi ipar “csomósodása” csökkenti a katonai kiadások pozitív externáliáit (tovagyűrűző hatásait). Mivel néhány kritikus iparág a mások hozzájárulásától függetlenül fizeti a védelem alapvető szintjét, az egyetlen lehetséges kár, amit a potyautasok okozhatnak, az egyes vállalatokra nehezedő “igazságtalan” teher lenne. Mindenesetre nem magától értetődő, hogy volna egyáltalán széleskörben elterjedt “potyautas” probléma. Ahogyan a következőkben érvelni fogunk, a védelmi szolgáltatások jelentős részét valójában lehetséges korlátozni a fizető ügyfelekre.

A korábbi okfejtésben úgy kezeltük az idegen inváziót, mint egy mindent vagy semmit feltevést; a szomszédos állam vagy gyorsan meghódította az anarchista társadalmat, vagy hatékonyan elrettentették azt a támadástól. A valóságban a háborúk sokáig

patthelyzetben maradhatnak. Az ilyen elhúzódozó harcok során a biztosítótársaságok minden bizonnyal képesek lennének úgy bevetni a katonai erőiket, hogy korlátozzák az ügyfélkörükbe nem tartozók számára nyújtott ingyenes védelmet.

A legnyilvánvalóbb, hogy a tengeri kísé-
rőhajók csak a fizető ügyfelek konvojait vé-
denék. Minden más hajózás a külföldi flot-
táknak lenne kiszolgáltatva. A légvédelem
és rakétavédelem csak azokat a régiókat vé-
dené, ahol a fizető ügyfelek tulajdonnal ren-
delkeznek. És természetesen a határ menti
ingatlanok tulajdonosai mindig fizetnének a
védelmükért, nehogy a védelmi szervek visz-
szahúzzák tankjaikat és csapataikat egy
könnyebben védhető pozícióba.⁴⁸

---

⁴⁸ Szélsőséges esetben még azt is el tudjuk kép-
zelni, hogy a védelmi szervezetek hírszerzési infor-
mációkat szolgáltatnak a külföldi ellenségnek, meg-

---

adva, hogy mely városrészeket lehet megtorlás nélkül bombázni. Az államhatalmi parancsnokok - talán miután meggyőződtek arról, hogy az ilyen jelentések nem jelentenek-e csapdát - örömmel igazítanák annak megfelelően a támadásaikat, hiszen így kisebb ellenállással érhetnék el céljukat, azaz a vérontást.

Állami vs. magán katonai kiadások

A fenti megfontolások azt mutatják, hogy a piaci anarchiában élő emberek képesek lennének leküzdeni a potyautasok problémáját, és megfelelő pénzüsszegeket gyűjteni a védelmükhöz. Van azonban egy szimmetrikus ellenérv, amelyet általában figyelmen kívül hagynak. Igaz, hogy a kényszer-alapú adóztatás lehetővé teszi az államok számára, hogy hatalmas katonai költségvetésre tegyenek szert. Ezt az előnyt azonban bőven ellensúlyozza az államok azon hajlama, hogy elherdálják forrásaikat. Az állami és a magán

védelmi költségvetések közötti bármilyen értelmes összehasonlításhoz az utóbbit többszörösére kell szorozni, mivel a magán-szervezetek az államok által fizetett árak töredékéért tudnak egyenértékű katonai felszereléseket vásárolni.

Mindenki tudja, hogy az államok pazarlóan bánnak a pénzzel, és hogy a katonai kiadások mindig hatalmas részét képezik a teljes kiadásnak. Mivel műveleteiket gyakran idegen földön és titokzatosságba burkolózva hajtják végre, a hadsereg gyakorlatilag elszámoltathatóság nélkül költheti el a forrásait. Az adófizetőket megdöbbenetette, amikor egy ellenőrzés során kiderült, hogy az amerikai Pentagon 600 dollárt költött egy-egy vé-célülőkére. Amit kevesen tudnak, hogy ez a példa *tipikus*. Az állam monopóliuma miatt senkinek sincs fogalma arról, hogy mennyibe “kellene” kerülnie egy F-14 Tomcat-nek, így a 38 millió dolláros árcédula senkit sem sokkol.

Fontos ez az utóbbi érv, ezért szeretném hangsúlyozni, hogy ezt az állam természete okozza, nem csupán a történelem véletlenjei. Ha egy állam adózás útján szerzi meg a pénzét, akkor ezt a rablást azzal kell igazolnia, hogy a pénzt a “közjóra” költi. A legelvetemültebb despotikus rezsimek kivételével az uralkodók nem tehetik egyszerűen zsebre a pénzt. Következésképpen az egész kormányzat egyetlen tisztviselőjének sincs személyes ösztönzője arra, hogy azonosítsa és megszüntesse a pazarló kiadásokat.⁴⁹

A piaci anarchiában viszont a védelmi szolgáltatásokat a nyílt piacon értékesíté-
nék. A beszállítók közötti éles verseny és a

---

⁴⁹ Az ellenőrzések alkalmazása csak egy lépéssel hátrébb tolja a problémát. Az állami ellenőrökre sokkal kisebb nyomás nehezedik, mint a magán-szektorban dolgozókra, mivel munkaadók - a jogalkotók - nem a takarékosagra törekednek, hanem csak arra, hogy takarékosnak *tűnjenek* az adófizetők szemében.

vevők költségtudatossága a lehető legalacsonyabban tartaná a vécéülőkék és a vadászgépek árát.

III.

GAZDASÁGI KALKULÁCIÓ

Az első két szakasz bemutatta, hogy a katonai védelem, mint bármely más szolgáltatás, a szabad piacon is biztosítható. Ahhoz, hogy értékelni tudjuk azt a hatalmas előnyt, amit ez az anarchista társadalom számára jelent, hasznos lesz először is megvizsgálni a magánipar békeidőben mutatkozó fölényét az állami tervezéssel szemben. E célból áttekintjük a szocializmus kritikáját.

A szocializmus hagyományos ellenzői azal érveltek, hogy a szocializmus nem ösz-

tönzi eléggé az átlagmunkásokat; a teljesítményhez kötött fizetés nélkül az emberek kibújnának a munka alól, és a termelés sokkal alacsonyabb lenne, mint a kapitalista gazdaságban. A szocialista rendszer csak akkor lehet sikeres, ha kialakul egy új “szocialista ember”, aki ugyanolyan szívesen dolgozik társaiért, mint saját magáért. Ez a kritika, bár jogos, nem látja a probléma lényegét. Ludwig von Misesnek kellett elmagyaráznia,⁵⁰ egy 1920-as tanulmányában a szocializmus valódi hibáját: A termelési eszközök piaci árai nélkül az állami tervezők nem tudnak gazdasági számításokat végezni, így szó szerint *fogalmuk sincs arról*, hogy hatékonyan használják-e fel a társadalom erőforrásait. Következésképpen a szocializmus nemcsak az ösztönzők, hanem a tudás problémájától

---

⁵⁰ Részletesebb kifejtésért lásd Ludwig von Mises, *Socialism: An Economic and Sociological Analysis* (Liberty Fund, 1981).

is szenved.⁵¹ Ahhoz, hogy a szocialista tervezők elérjék a piacgazdaság teljesítményét, nem csupán angyaloknak kellene lenniük, akik elkötelezettek a közjó iránt - isteneknek is kellene lenniük, akik emberfeletti számításokra képesek.

Bármelyik adott pillanatban csak korlátozott mennyiségű munkaerő, nyersanyag és tőke áll rendelkezésre, amelyek különböző módon kombinálhatók a megtermelt javak létrehozásához. Egy gazdasági rendszer elsődleges feladata annak meghatározása, hogy ezekből a korlátozott erőforrásokból milyen javakat, milyen mennyiségben és milyen módon kell előállítani. A piacgazdaság ezt a problémát a magántulajdon intézménye révén oldja meg, ami szabad vállalkozást és szabadon változó árakat eredményez.

---

⁵¹ Szigorúan véve a (Friedrich Hayek által hangsúlyozott) "tudásprobléma" nem egészen ugyanaz, mint az általánosabb kalkulációs probléma, de a különbség nem tartozik ennek az esszének a tárgykörébe.

A munkaerő, a tőke és a természeti erőforrások - a "termelési eszközök" - tulajdonosai szabadon eladhatják tulajdonukat a legtöbbit ajánlónak. A vállalkozók szabadon termelhetnek és értékesíthetnek bármilyen árut. A nyereség és veszteség végső próbája rendet tesz ebben a látszólagos káoszban: ha egy termelő folyamatosan többet költ a ráfordításaira, mint amennyit a termelése eladásából nyer, akkor csődbe megy, és többé nincs befolyása arra, hogyan használják fel a társadalom erőforrásait. Másrészt a sikeres termelő értéket teremt a fogyasztók számára azáltal, hogy bizonyos áron megvásárolja az erőforrásokat, és azokat magasabb árat elérő árucikkeké alakítja át. A piacgazdaságban az ilyen magatartást nyereséggel jutalmazták, ami lehetővé teszi az adott termelő számára, hogy nagyobb beleszólása legyen a társadalom szűkös erőforrásainak felhasználásába.

A szocialista államban mindez nem igaz. Még ha valóban az alattvalók boldogságát

akarnák is, az állami tervezők elherdálnák a rendelkezésükre álló erőforrásokat. A nyereség és veszteség vizsgálata nélkül a tervezők nem kapnának visszajelzést, és így sötétben tapogatóznának.⁵² Az a döntés, hogy több cipőt és kevesebb inget gyártsanak, vagy fordítva, nagyrészt önkényes lenne. Ráadásul a társadalom erőforrásainak sorsáról végső soron döntő egyéneket a politikai folyamaton keresztül választanák ki, nem pedig a piac meritokráciáján keresztül.

---

⁵² Egy példa szemléltetheti a problémát: Mindenki tudja, hogy hihetetlenül “pazarló” lenne tömör aranyból hidat építeni. A tervezők döntésének túlnyomó többsége azonban - nem csak az, hogy *mit*, hanem azt is, hogy *hogyan* készítsenek - nem ennyire nyilvánvaló.

IV. MAGÁN- ÉS ÁLLAMI VÉDELEM

A magánipar általános előnyei az állami tervezéssel szemben a katonai védelem területén is érvényesülnek. Mivel a hadsereg kényszerrel szerzi a finanszírozását, megszakad a kapcsolat a termelés és a fogyasztói elégedettség között. Monopóliumuk miatt az állam fegyveres erői a végtelenségig elszörmötölhetnek, és nincs mivel összehasonlítaniuk a teljesítményüket. A fegyveres erők a

szocializmus szigetét alkotják még egy korlátozott államban is, amelynek alattvalói nagyfokú gazdasági szabadságot élveznek.

Hogy érzékeltessük a szóban forgó problémákat, képzeljük el, milyen helyzetben volt Sztálin a Második világháború idején. Abszolút diktátorként Sztálin rendelkezésre állt a Szovjetunió minden erőforrása - beleértve az emberi erőforrásokat is. Sztálinnak ezeket az erőforrásokat kellett felhasználnia céljai eléréséhez, amelyek közül a legfontosabb (feltételezzük) politikai uralmának megőrzése és kiterjesztése volt.

Sztálin néhány döntése elég magától értetődő volt. Nyilvánvalóan meg kellett döntenie a náci rendszert. És ehhez nyilvánvalóan szükség volt (a megadásuk előtt) a Sztálingrádot ostromló német seregek legyőzésére.

Ahogy azonban egyre inkább a konkrétumokat vizsgáljuk, Sztálin döntései egyre kevésbé válnak magától értetődővé. Igen, minden rendelkezésre álló acélt fel kell használnia a haditechnikai eszközök gyártására; új

traktorokra jelenleg nincs szükség. De mennyit kellene használnia ebből az acélból repülőgépekre? Tankokra (és milyen típusokra)? Aknavetőkre? Bombákra? Vagy vasutakra (amelyek a hadianyag frontra szállításához szükségesek)?

Igen, minden polgárnak - fiatalnak és öregnek, betegnek és egészségesnek - a hunok visszaverésére kell áldoznia az életét. De pontosan hány embernek kellene harcolnia az ellenséggel, tankgyárakban dolgoznia, lövészárkokat ásnia a város körül, vagy élelmet gyűjtenie (hogyan biztosítsa a téli túlélést)?

Még azok a taktikai és stratégiai döntések is ugyanezzel a problémával szembesülnek, amelyeket általában a katonai parancsnokok hoznak. Igen, egy olyan mesterlövészt, mint Vaszilij Zajcev, inkább mesterlövészként kellene alkalmazni, mint bombázópilótaként vagy gyári munkásként. De hogyan lehet Vaszilijt a legjobban kihasználni? Meg

kell-e parancsolni neki, hogy minél több németet öljön meg minél gyorsabban? Bizonyára nem, hiszen minden lövéssel elárulja a helyzetét. De az is túlságosan konzervatív lenne, ha hónapokig várakozna annak reményében, hogy leadhasson egyetlen pontos lövést egy tábornokra.

Nyilvánvaló, hogy Sztálinnak (vagy beosztottjainak) mindezeket a döntéseket és még több ezer hasonlót nagyrészt önkényes találgatással kellett meghoznia. Az ellenség kiűzésének háborús célja semmiben sem különbözik az élelmiszertermelés békebeli problémájától. Sztálin tettei mindkét esetben saját népe millióinak halálához vezettek. Ahogyan a mezőgazdaság szabad piaca megakadályozta volna az éhínséget, úgy a védelem szabad piaca is megakadályozta volna az áldozatok szörnyűséges számát.

Magánvédelem

A gazdasági számítás lehetővé teszi a vállalkozók számára annak megítélését, hogy egy terv nyereséges volt-e. Lehetővé teszi a sikeres vállalkozások terjeszkedését, és a sikertelen vállalkozások feloszlását okozza. A piac folyamatosan igazodik a változó adatokhoz: a kínálati feltételekhez, a fogyasztói kereslethez, a műszaki ismeretekhez.

Most, hogy megértettük, hogy milyen módon tudnák a biztosítótársaságok objektíven és mennyiségileg megállapítani a katonai sikert, könnyű belátni a magánvédelem előnyeit. A sztálingrádi csatához hasonló

helyzetben az anarchista közösség az emberileg lehetséges leghatékonyabb módon reagálna. A biztosítótársaságok meghatároznák a különböző katonai célpontok relatív értékét, és vérdíjat tűznének ki rájuk (elfogásukért vagy megsemmisítésükért). A sorsukra hagyott egyének különböző technikákkal próbálkoznának e “szolgáltatás” előállítására. Egyesek tankokat vásárolnának és embereket bérelnének fel, hogy frontálisan támadják meg a németeket; mások mesterlövészeket bérelnének fel, hogy távolról végezzenek velük. Néhányan aknavetőket vásárolnának és azzal lőnének rájuk. Néhányan propagandistákat bérelnének fel és ke-nőpénzzel csalogatnák a disszidenseket.

Idővel csak a legjobb védelmi cégek maradnának életben. Ezek bővítenék tevékenységüket, növelve a háborús erőfeszítések általános hatékonyságát. Mivel a tulajdonjogok rendszerében működnének, minden erőforrásukat meg kellene vásárolniuk, beleértve a munkaerőt is. Ez biztosítaná,

hogyan az erőforrásokat a lehető leghatékonyabban használják fel. (Például a fronton azok a területek, amelyeknek sürgősen szükségük van katonákra vagy lőszerre, feljebb licitálnák a béreket vagy az árakat, elkerülve az állami csapatbevetés és ellátás önkényességét.) Még ha - a tranzakciós költségek csökkentése és a reakcióidő maximalizálása érdekében - egyetlen cég monopolizálja is egy régió védelmét, a cég akkor is végezhetne belső költségszámítást, és kiszámíthatná a különböző ágai jövedelmezőségét.

Talán még ennél is fontosabb, hogy *a szabad verseny* biztosítaná a technológiai és stratégiai előrelépések jutalmazását és gyors megvalósítását. Ezzel szemben az állami hadseregnek egy bürokratikus parancsnoki láncra kell támaszkodnia, ahol elfojtják az innovációt, különösen ha kívülállóktól ered. Valójában egy katonai összecsapás egy államista irányított és egy szabad társadalom között néhány elme háborúja lenne milliókkal szemben.

Almát a körtével

Ez az elméleti okfejtés biztosan arra készíteti a cinikusokat, hogy megjegyezzék: “Szeretném látni, mit tennének a biztosítótársaságaik, ha találkoznának egy páncéloshadosztállyal”.

De egy ilyen kérdés nem a lényegre irányul. Azt demonstráltuk, hogy a magán védelmi rendszer a leghatékonyabb, nem azt, hogy sebezhetetlen. Igen, egy kis anarchista társadalom képtelen lenne visszaverni a náci Németország teljes erejét. De egy kis *államista* társadalom még rosszabbul járna - és valójában rengeteg állami hadsereget semmisítettek meg Hitler seregei.

Szakértelem

Felmerülhet a kérdés, hogy vajon a magánszemélyek ugyanolyan jártasak-e a katonai ügyekben, mint az állami szakemberek. Colin Powell biztosan jobb tábornok, mint Bill Gates.

Ez a tény az amerikai hadsereg monopolhelyzetén alapul. Ha magánszemélyek *versenyezhetnének* a Pentagon tábornokaival, akkor nyilvánvalóvá válna az utóbbiak inkompetenciája. Az átlagos részvénytulajdonos nem szakértője a profi sportnak vagy a külföldi konyhának, a magántulajdon mégis kiváló baseballklubokat és francia éttermeket eredményez. Az okos vezetők *másokat* alkalmaznak a tehetséges egyének azonosítására.

Hírszerzés

Még ha a tulajdonjogok és a szerződés alapjára létrehozott hadsereg jól is boldogult volna egy korábbi korszak háborúiban, mi a helyzet a modern hadviseléssel, a kifinomult kémkedéssel? Lehetnének anarchista kémek?

A magán védelmi szervezetek ugyanúgy folytatnának kutatásokat, mint bármelyik vállalat. Elemzőket alkalmaznának, és minden törvényes módon információt gyűjtenének. Feltehetően egy anarchista társadalomban lennének a legerősebb számítógépek és a legokosabb kódtörők. Bármilyen

veszteséget is okoznának (ha okoznának egyáltalán) a lehallgatások és a kínzás tilalma, az a hatékonyságban többszörösen megtérülne.⁵³

Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy a *kémelhárítás* valószínűleg meglehetősen korlátozott lenne. A védelmi szervezeteknek (valószínűleg) több nagy vásárlója lenne, és nyílt piacon működnének. Következésképpen *reklámozniuk* kellene termékeik képességeit. Ez a nyitottság azonban erény: mi mással lehetne jobban elkerülni a katonai vereséget, mint azzal, hogy megmutatjuk a potenciális ellenségnek, mennyire *fejlett* az

---

⁵³ A CIA, széleskörű hatalma és óriási költségvetése ellenére nem tudta megjósolni a Szovjetunió összeomlását, éveken át alkalmazott egy Szovjet besúgót, véletlenül lebombázott egy kínai nagykövetséget, és nem tudta megakadályozni a 9/11-es támadásokat (annak ellenére, hogy már 1995-ben felfedeztek hasonló terrorista terveket).

anarchista ellenfelük? Egy szabad társadalomban a védelmi szervezeteknek nem lenne mit rejtegetniük az államok elől.⁵⁴

---

⁵⁴ Bizonyos óvintézkedéseket nyilvánvalóan megtennének. Például egy gyár tulajdonosa nem alkalmazna ellenséges diplomatát, mert félne a szabotázstól. De mint gyártulajdonosnak ez teljes mértékben a jogában áll; nem lenne szüksége semmilyen különleges “háborús hatalomra”.

Győzni vagy meghalni

A katonai védelem a természete miatt kevésbé alkalmas a szabad piac próbálgatás-és-hibajavítás mechanizmusára. Egy nemzet éveket tölthet egy támadásra való felkészüléssel anélkül, hogy bármilyen visszajelzést kapna erőfeszítései minőségéről. Egy hirtelen támadás aztán kiirthatja a magán védelmezőket, mielőtt még esélyük lenne alkalmazkodni. Ez a helyzet eltér a tipikus iparágaktól, ahol a nap mint nap ismétlődő tranzakciók lehetővé teszik a különböző technikák kikísérletezését és a hatékonysági hiányosságok kigyomlálását.

Ahhoz, hogy válaszoljunk erre az ellenvetésre, nem szabad elfelejtenünk, hogy a magán védelmi szervezeteknek - állami társaikkal ellentétben - nem kell regionális ügyfelekre korlátozódniuk. Egy multinacionális védelmi szervezet⁵⁵ például vadászrepülőgép-szolgáltatásokat nyújthatna a világ különböző területein működő több biztosítótársaságnak. Bár a hiányos stratégia vagy kiképzés⁵⁶ rejtve maradhat egy hirtelen bekö-

---

⁵⁵ Ahogy Hoppe írja: “Az összes biztosítótársaságot kölcsönös segítségnyújtási és választottbírószági szerződéses megállapodások hálózata, valamint a nemzetközi viszontbiztosítási szervezetek rendszere köti össze, és olyan együttes gazdasági erőt képviselnek, amely eltörpül a legtöbb, ha nem az összes létező állam ereje mellett” (36. o.).

⁵⁶ Warren Earl Tilson II azt javasolta, hogy a magán védelmi erők TV-n közvetített versenyekkel tarthatnák magukat ütőképesen, ami a finanszírozási problémát is enyhítené. Megjegyezzük, hogy (a hivatásos sportokhoz hasonlóan) ezek a versenyek tisztességesek lennének, éles ellentétben például a Pentagon manipulált ABM-tesztjeivel, amelyeken dollármilliárdok függenek.

vetkező katasztrófáig, legfeljebb csak az szervezet egyik “franchise-partnere” veszne el. A többiek tanulmányoznák az esetet, és megtanulnák elkerülni azt.

Egy ilyen környezetben a világ minden tájáról érkező katonai stratégák együttműködnének a védelem új művészetében. Míg az állami tervezők őriznék értékes titkaikat és protokolljaikat, az anarchista szervezetek felbérelnék a legjobb és legokosabb elméket. A szakértő személyzetet régióról régióra változtatnák, hogy a legújabb taktikákat és felszereléseket oktassák.⁵⁷ A csúcstechnológiájú fegyvereket központi helyeken tárolnák, és kölcsönadnák a közvetlen támadásveszélyben lévő anarchista társadalmaknak. Ez a megosztás - amely a legsúlyosabb helyzetek kivételével elképzelhetetlen az állami hadseregek körében - tovább csökkentené a magánvédelem költségeit.

---

⁵⁷ Igaz, hogy az állami katonatisztek ugyanilyen magatartást tanúsítanak, de sokkal kisebb mértékben, mint a szabad piacon.

Nukleáris fegyverek

A magánvédelem mellett szóló érvelésnek foglalkoznia kell a nukleáris zsarolás lehetőségével. A modern hadviselésben úgy tűnik, hogy csak az a nemzet van biztonságban az első csapástól, amelyik hitelesen fenyegetőzhet ellenfelei megsemmisítésével.

Az anarchista társadalom valószínűleg *nem* fejlesztene ki nukleáris fegyvereket, és még csak nem is birtokolna ilyeneket. Először is, a *védelem* kifejezést tudatosan használtuk ebben az esszében, és nem az állami propagandában használt eufemizmus. Mivel semmit sem nyernének a külföldi hódításból - mivel ez rablásnak minősülne, és az

anarchista bíróságokon teljes mértékben üldözhető lenne -, a védelmi szervezetek tulajdonosainak nem lenne *okuk* pénzt költeni olyan fegyverekre, amelyek nem alkalmasak a taktikai védelemre.⁵⁸ A fegyverzet pontossága kiemelkedő fontosságú lenne, mivel a csatákat a védelmi szervezet ügyfelei közelében vagy azok között vívnák.⁵⁹

---

⁵⁸ Például költene-e George W. Bush havonta 1 milliárd dollárt barlangok bombázására Afganisztánban, ha az ő pénze lenne?

⁵⁹ Ezek a megfontolások azt is megmutatják, hogy egy anarchista társadalomnak miért nem kell attól tartania, hogy egy idegen állam saját (fejlett) fegyvereit használja ellene. A magán védelmi cégek valószínűleg külföldi vevőknek is értékesítenék az áruikat (attól függően, hogy milyen lesz az államok jogi státusza az anarchista bíróságokon), de ezeket védelmi célokra terveznék. Valószínűleg nem lennének repülőgép-hordozók, nagy hatótávolságú bombázók vagy tengeralattjárók, amelyek képesek lennének óceánokon átívelő utakra.

Egy másik, talán még jelentősebb szempont, hogy a védelmi szervezeteknek valószínűleg *jogilag tilos lenne* “tömegpusztító fegyvereket” birtokolniuk. Az anarchista jogrendszer az önkéntes szerződés ugyanazon elvei alapján működne, mint amelyek a védelmi ipar alapját képezik. A biztosítótársaságok kezeskednének az egyénekért, és vállalnák, hogy kártalanítanak mindenkit, aki az ügyfeleik áldozatul esett. Felelősségük korlátozására törekedve a biztosítók megkövetelnének bizonyos engedményeket az ügyfeleiktől. Nehéz elképzelni, hogy egy biztosítási szervezet mondjuk 1 millió dollárt ígérne az X védelmi cég által megölt bármely (ártatlan) személynek, miközben az X cég hidrogénbombákat halmozott fel.

A nukleáris fegyverek valószínűsíthető hiánya ellenére az anarchista társadalom továbbra is életképes lehetőség marad. A legnyilvánvalóbb, hogy léteznek olyan *államista* társadalmak, amelyek jelenleg nukleáris eszközök nélkül is fennmaradnak. Az

anarchista társadalom természeténél fogva teljesen ártalmatlan szomszéd lenne.⁶⁰ Egyetlen állam sem félne az anarchista hadsereg *támadásától*, így nem lenne szükség megelőző csapásra (ellentétben a japánokkal Pearl Harborban). Adóztatás, szabályozás, vámok vagy bevándorlási kvóták nélkül az

---

⁶⁰ Ez természetesen azt jelenti, hogy az anarchista társadalmak *világa* mentes lenne a háborútól.

anarchista társadalom óriási értéket képviselne minden nagyobb állam számára.⁶¹ Biztosan fellépnének, hogy megvédjék egy rivális atomhatalom megfélemlítésétől.⁶²

---

⁶¹ A cinikusok azt hihetik, hogy a nagyobb államok fenyegetésként tekintenének egy sikeres anarchista társadalomra. Bár ez bizonyos mértékig igaz lenne, a politikusok nem ostobák; ritkán tesznek tönkre jövedelmező kereskedelmi partnereket, különösen olyanokat, amelyek képesek megvédeni magukat.

⁶² Ez az érvelés bevallottan furcsa; úgy tűnik, hogy elismeri *valamilyen* kényszerítő apparátus előnyét. De figyeljük meg, hogyan változott a kritika. A magánvédelem kritikusa általában azt mondja, hogy elméletben működhet, de a gyakorlatban nem. Most a kritikus azt kifogásolja, hogy a magánvédelem a gyakorlatban működhet, de az elméletben nem.

V. A TÖRTÉNELEM TANULSÁGAI

A történelem alátámasztja az elméleti okfejtésünket. Az állami katonai hadjáratokat durva baklövések jellemzik, amelyek komikusak lennének, ha nem volnának annyira tragikusak.⁶³ Bizonyos nagyhatalmak, mint

---

⁶³ Washington tábornok csapatai Valley Forge-nál abszurd módon rosszul voltak felszerelve, sokuknak cipőjük sem volt. A polgárháború alatt az

---

uniós tábornokok késleltették az újabb puska bevezetését, mert attól féltek, hogy az emberek elpazarolnák a lőszert. A légierő hívei az első világháborúban nevetség tárgyává váltak. A brit admirálisok makacsul elutasították, hogy a német tengeralattjárók ellen konvojozzák hajóikat, amíg amerikai szövetségeseik meg nem győzték őket az ellenkezőjéről. A Maginot-vonal rossz viccnek bizonyult. A lengyel hadsereg lovasságot vetett be a villámháborúzó németek ellen, miután azt mondta az embereinek, hogy a tankok kartonból vannak. A Pearl Harbor körüli hírszerzési hibák olyan monumentálisak voltak, hogy hihetővé tették az összeesküvés-elméleteket. A második világháború kezdeti szakaszában az amerikai tengeralattjárók kapitányai rájöttek, hogy közvetlen találatok esetén nem robbantak fel a torpedóik a csapszeg mechanizmusában lévő probléma miatt, ezért szándékosan inkább féloldalas lövésekre céloztak. A gyártónak évekig sikerült tagadnia a problémát, mielőtt végül kijavította. Rengeteg példa hozható a katonai baklövésekre.

például az Egyesült Államok, kizárólag azért képesek fenntartani a dominancia auráját, mert csakis *más államok* ellen harcolnak.⁶⁴

Eddig a figyelmet magukra az állami hadseregekre korlátoztuk. A valóságban természetesen a háborús intézkedésekkel *minden* műveletét akadályozza egy állam, tovább gyengítve katonai hatékonyságát. Az árszabályozás nem csupán a fogyasztók bosszúságát okozza - az élelmiszerjegyek és a “húsmentes kedd” révén -, hanem a termelést is csökkenti.⁶⁵ A modern háborúkat anyagi eszközökkel nyerik meg. Nem véletlen, hogy a legszabadabb nemzetek általában megnyerik a háborúikat.

---

⁶⁴ Az, hogy a világ legerősebb államaiból álló koalíció hónapokig tartó “elszántság” után sem volt képes egyetlen embert - Oszama bin Ladent - likvidálni, kiemeli az állami hatalom korlátait.

⁶⁵ Az árkontroll különösen katasztrofális a blokádnál álló országok számára. Jövedelmező haszon nélkül miért kockáztatnák a csempészek az elkobzást vagy akár a halált?

Államista mítosz, hogy a jogsértésre jogsértéssel kell válaszolni. Bertrand de Jouvenal *On Power* című klasszikusában azzal érvel, hogy a többi európai országnak nem volt más választása, mint Napóleonra válaszul bevezetni a sorkatonaságot.⁶⁶ Ez a példa azonban csak az állami tervezők korlátozott képzelőerejét bizonyítja. Egy ellenálló anarchista társadalom bizonyára arra használta volna fölényes technológiáját és ipari kapacitását, hogy önkéntes hadseregeket⁶⁷ szereljen fel erődökkel, ágyúkkal, lovakkal és védőpáncélokkal, amelyek elegendőek ahhoz, hogy visszaverjék a nagyobb számú, de

---

⁶⁶ Bertrand de Jouvenal, *On Power: The Natural History of Its Growth* (Indianapolis: Liberty Fund, 1993), 164. o.

⁶⁷ A fizetett katonák alkalmazása, akik munkájukat csupán választott foglalkozásnak tekintenék, elkerülné az állandó hadseregek által jelentett veszélyeket is, amelyeket az államok elkerülhetetlenül saját alattvalóik ellen vetnek be.

rosszul felszerelt és rosszul képzett sorkatonákat.^{68 69}

---

⁶⁸ A sorkatonaság, ahelyett, hogy az államok értékes eszköze lenne, csak azt teszi lehetővé, hogy elpazarolják legértékesebb erőforrásukat. Elméletben a déli államoknak könnyedén túl kellett volna élniük az északi támadásokat. A West Pointban kiképzett parancsnokaik azonban elvetették az úriemberhez méltatlan gerillataktikát, ehelyett besorozták munkaképes embereiket és az Unió ágyúi elé vontatták őket. Lásd Jeffrey Rogers Hummel, *Emancipating Slaves, Enslaving Free Men* (Chicago: Open Court, 1996), 178-179. oldal.

⁶⁹ Megjegyezzük azt is, hogy Napóleon viszonylag nehezen tudott volna meghódítani egy anarchista szomszédot (egy államistával szemben). Mivel nincs központi kormányzat, nincs olyan intézmény, amelynek felhatalmazása lenne arra, hogy megadja magát egy idegen hatalomnak (lásd Hoppe 49. o.). Azáltal, hogy a többi európai állam létrehozta az adóztatás és az alattvalók feletti uralom kényszerítő apparátusát, nagyban megkönnyítette Napóleon feladatát. Ezzel szemben a briteknek évekbe tellett, hogy leigázzák a decentralizált intézményekkel rendelkező Írországot.

A más európai hatalmak ellen harcoló Franciaország analógiája nem helyénvaló. Ha egy állami hadsereg valaha is megtámadna egy anarchista társadalmat, a helyzet a vietnami háborúhoz hasonlítana, a technológiai szerepek felcserélésével. A Pizarro és az inka császár, Atahualpa találkozásához hasonló kultúrák összezapására kerülne sor.⁷⁰

---

⁷⁰ A történelem egyik legegyszerűbb katonai győzelmében “Pizarro, 168 spanyol katona szedett-vedett csapatát vezetve, ismeretlen terepen volt, nem ismerte a helyi lakosokat, teljesen elszakadt a legközelebbi spanyoloktól... és elérhetetlen volt számára az időben érkező erősítés. Atahualpa saját, több millió alattvalóból álló birodalmának szívében volt, és azonnal körülvette őt a 80 000 katonából álló serege.... Ennek ellenére Pizarro néhány perccel azután elfogta Atahualpát, hogy a két vezető először megpillantotta egymást.” Lásd Jared Diamond, *Guns, Germs, and Steel* (New York: W. W. Norton & Co., 1999), 68. o.

A magántulajdon előnyei ugyanúgy megmutatkoznak a védelmi szolgáltatások előállításánál, mint bármely más területen. Az állami haderőben nincs semmi mágikus; ha kevesebb tankkal és repülőgéppel, valamint alsóbbrendű szervezéssel rendelkeznek, akkor veszíteni fognak anarchista ellenfeleikkel szemben. Egy olyan apró ország, mint Tajvan, gazdasági téren felülmúlhatja a kommunista Kínát. Ugyanilyen hatékonyan meg tudná védeni magát, ha lakói feladnák az állami rendőrségbe és az állami hadseregbe vetett hitüket, helyettük pedig elfogadnák a teljes szabadságot.